

AUTORIAUS PRATARMĖ

Esu linkęs pradėti sumanymus, kuriuos iki galo taip ir neįgyvendinu, tačiau sėsdamas rašyti šią knygą užsibrėžiau tikslą ją baigti. Mintyse jau regėjau savo kabineto kampe tvarkingą prispausdintų puslapių krūvą, į kurią vieną gražią dieną galėčiau su šiokiu tokiu pasididžiavimu parodyti ir paaiškinti klientams ir draugams, kad tai mano parašytas romanas. Žinoma, kažkur giliai pasąmonėje svajojau, kad pavyks jį išleisti, bet jeigu kalbėtume atvirai, tai neprisimenu turėjęs tokių minčių — bent tuomet, kai pradėjau rašyti. Ir tai taps pirma ilgai užsitęsusia mano pastanga beletristikoje.

Pradėjau knygą 1984-ųjų rudenį, vos treji metai po to, kai baigiau teisės fakultetą, dar visai žalias. Tomis ankstyvosiomis savo teisinės karjeros dienomis daug valandų leisdavau teismo salėse ir stebėdavau, kaip geri advokatai gina bylas. Mane visada žavėjo teismo salės — ir dabar tebežavi. Ten žmonės viešai diskutuoja apie dalykus, kurių už savo namų sienų net paminėti nedrįstų. Didžiausios dramos vyksta ne kino ekranuose ar teatrų scenose, bet begalėje mūsų šalies teismų salių.

Kartą atsitiktinai susidūriau su bjauriu teismo procesu, kuriame jauna mergina davė parodymus prieš žmogų, žiauriai ją išprievartavusį. Man tai buvo širdį dreskianti patirtis, nors buvau tik žiūrovas. Vieną akimirką ji atrodė narsi, o kitą — tapo apgailėtina gležnutė. Sėdėjau kaip užhipnotizuotas. Nepajėgiau įsivaizduoti košmaro, kurį teko jai ir jos šeimai išgyventi. Svarsčiau, ką daryčiau, jeigu ji būtų mano duktė. Stebėdamas ją kankinantis priešais prisiekusiuosius, troškau pats savo rankomis nušauti prievartautoją. Vieną trumpą, bet begalinę sekundę, troškau būti jos tėvas. Troškau teisingumo. Ir tai buvo medžiaga fabulai.

Man nedavė ramybės mintis apie tėvo atpildą. Ką prisiekusiųjų žiuri, kuriame iš niekuo neišsiskiriantys ir paprasti žmonės, nuspręstų dėl tokio tėvo poelgio? Savaiame suprantama, būtų daug užuojautos, bet ar jos

užtektų, kad jį išteisintų? Mintis parašyti šį romaną išsirutuliojo per tris mėnesius, tą laiką beveik apie nieką kitką negalvojau.

Parašiau pirmą skyrių ranka į teisininko bloknotę ir paprašiau Renę, savo žmoną, kad perskaitytų. Jai padarė nemenką įspūdį, pasakė, kad norėtų perskaityti antrą skyrių. Po mėnesio įteikiau jai antrąjį bei trečiąjį, ir ji prisipažino likusi užkabinta. Renė perskaito po penkis ar šešis romanus per savaitę — detektyvus, nuotykių, trilerius, apie šnipus, visokią grožinę literatūrą — ir yra ne itin kantri, jei siužetas nepaveikus.

Ėmiausi rašyti šią knygą, žiūrėdamas į tai daugmaž kaip į hobių, valandą šen, valandą ten, šiek tiek disciplinuotai stengdamasis parašyti bent po puslapį per dieną. Ir niekada nemesdavau šio darbo. Prisimenu keturių savaitių laikotarpį, per kurį nieko nebuvo parašyta. Kartkartėmis praleisdavau kokią dieną, bet dažniausiai stūmiausi į priekį su aklu užsispyrimu. Laikiau medžiagą nuostabia, tik nebuvo toks tikras, ar ji taip atrodoys parašyta. Renei patiko, tad aš tęsiau darbą.

Praėjus metams nustebau, kaip greitai susikaupė puslapiai, ir sumojau, kad knyga jau perpus parašyta. Pradinis mano tikslas liko pamirštas, ir pagavau save mąstant apie leidybos sutartis, autorinio honoraro dydžius, prašmatnius priešpiečius su agentais ir redaktoriais — kiekvieno dar nepublikuoto romanisto svajonės.

Treji metai nuo tada, kai pradėjau, Renė perskaitė paskutinį skyrių ir išsiuntė į Niujorką romaną darbinio pavadinimu *Mirties varpas*. Sumanymas buvo netikęs, kurio tuoj pat atsisakyta, kai tik rankraštis atsidūrė ant mano naujojo literatūrinio agento, Džėjaus Gerono (Jay Garon) darbo stalo. Džėjus, perskaitęs pirmuosius tris skyrius, tuojau pat atsiuntė sutartį dėl atstovavimo. Šešiolika kitų agentų, taip pat ir kokia dešimtis leidėjų, supasavo. O Džėjus paėmė rankraštį ir pasiūlė man pradėti rašyti kitą knygą. Pasekiau jo patarimu.

Praėjo metai, ir nieko neįvyko. Aš buvau įnikęs rašyti *Firmą*, kai 1988-ųjų balandį paskambino Džėjus, pranešdamas nuostabią žinią, kad ši knyga iš tiesų bus išleista. Bilas Tompsonas (Bill Thompson) iš „Wynwood Press“ perskaitė rankraštį ir iškart nupirko. Jam vadovaujant dirbau prie begalės pataisymų ir sugalvojau naują pavadinimą — *Metas žudyti*. Šis buvo šeštas ar septintas, bet dėl jo galutinai apsisprendžiau. Pavadinimus man ne itin sekasi sugalvoti.

„Wynwood“ išspausdino 5000 egzempliorių ir išleido knygą 1989-ųjų birželį. Ji buvo gerai perkama šimtą mylių spinduliu nuo namų, bet viso kito pasaulio liko nepastebėta. Nepasiūlyta jos išleisti minkštais viršeliais masiniu tiražu, niekas užsienyje nepanoro įsigyti leidybos teisių. Bet tai buvo pirmasis romanas, o dauguma tokių ignoruojami. Geresni dalykai laukė čia pat už kampo.

1989-aisiais baigiau rašyti *Firmą* ir nusiunčiau Džėjui. Ją nupirko „Doubleday/Dell“, ir kai 1991-ųjų kovą išleido kietais viršeliais, mano kaip rašytojo karjere įvyko lemtingas posūkis. Firmos sėkmė sužadino naują susidomėjimą *Metu žudyti*.

Šioje knygoje yra daug autobiografinių detalių. Aš jau metęs teisės praktiką, bet dešimt metų ja verčiausi labai panašiai kaip Džeikas Brigansas. Atstovaudavau žmonėms, niekada — bankams, draudimo kompanijoms ar stambioms korporacijoms. Buvau gatvės advokatas. Džeikas ir aš — to paties amžiaus. Vidurinėje mokykloje žaidžiau futbolą* įžaidėju, nors ir ne per geriausiai. Daug iš to, ką jis kalba ir daro, manau, kalbėčiau ir daryčiau aš tokiomis pačiomis aplinkybėmis. Mes abu važinėjame „Saab“. Abu jaučiame sunkiai pakeliamą teismo procesų dėl žmogžudystės įtampą, ir tą stengiausi atspindėti savo pasakojime. Abu prarasdavome dėl klientų miegą ir teismo rūmų tualetuose vemdavome.

Ši knyga gimė iš širdies. Tai pirmas romanas, todėl vietomis pernelyg ištęstas, bet aš nepakeisčiau jame nė žodžio, jeigu ir turėčiau progą.

1992 sausio 30,

Oksfordas**, Misisipės valstija

* Čia ir toliau knygoje kalbama apie amerikietiškaį futbolą. *Paaiškinimai vertėjo.*

** Šiame šiaurinės Misisipės mieste (į pietryčius nuo Memfio), apie kurį ir toliau bus kalbama romane, nuo 1844 m. įsikūręs Misisipės universitetas (meiliai jo studentų vadinamas „Senučiuuku Misiu“).

1

Bilis Rėjus Kobas buvo jaunesnysis ir žemesnysis iš dviejų raudonspranžių*. Dvidešimt trejų, jis jau galėjo laikyti save valstijos sunkiųjų darbų kalėjimo veteranu, atpylęs Parčmene trejų metų bausmę — už kvaišalų laikymą su tikslu parduoti. Liesas, užkietėjęs chuliganėlis, jisai sugebėjo išlikti kalėjime gyvas, kažkokiu būdu įsigudrindamas gauti iš išorės ir slėpti pas save nuolatos parengtą atsargą tų pačių kvaišalų, kuriuos parduodavo, o kartkartėmis ir dovanodavo už apsaugą juodiesiems ir prižiūrėtojams. Paleistas laisvėn, jis metus toliau klestėjo, ir per savąjį smulkų narkotikų verslą iškilo iki vieno iš labiau pasiturinčių Fordo apygardos raudonspranžių*. Bilis buvo tikras verslininkas — turėjo samdomų darbuotojų, įsipareigojimų, sandorių — viską, tik nemokėjo mokesčių. Fordais prekiaujančioje Klantono agentūroje jį žinojo kaip paskutinį klientą, per gana trumpą jos gyvavimo laikotarpį sumokėjęs grynaisiais už naują pikapą. Šešiolika tūkstančių grynaisiais už pagamintą pagal užsakymą, visais keturiais ratais varomą, kanarėlės geltonumo liuksusinį sunkvežimaitį. Prašmatnūs chromuoti ratai ir pagerinto sukibimo lenktyninės padangos gauti pagal atskirą verslo sandorį. Maištingą konfederatų vėliavėlę, kabančią skersai užpakalinio langučio, Kobas nukniaukė iš kažkokio korporacijos studentčioko per Senučiuko Misio futbolininkų rungtynes. Pikapas buvo labiausiai Bilio Rėjaus vertinama nuosavybė. Dabar, sėdėdamas ant atversto galinio borto, jis gurkšnojo alų, rūkė žolytės suktinę ir stebėjo, kaip jo draugelis Vilardas smaginasi, sulaukęs savo eilės su juočke mergiote.

Vilardas, ketveriais metais vyresnis, o dėl savo lėtumo atrodantis bent dešimčia metų senesnis, apskritai buvo iš tų nežalingųjų, niekada nepatėkęs į rimtesnius nemalonumus ir niekada nebuvęs kieno nors rimčiau nusamdytas dirbti. Galbūt jam ir pasitaikė atsidurti kokiai nakčiai cypėje už muštynes, bet nieko daugiau, kuo išsiskirtų iš kitų. Vadino save po-

* JAV Pietuose šitaip vadinami kaimo prasciokai baltieji (saulėje įdegusiais sprandais nuo darbo pasilenkus laukuose), konservatyvių, rasistinių pažiūrų, religiniai fanatikai.

piermedžio miško kirtėju, bet nesveika nugara dažniausiai sutrukdydavo jam miške mosikuoti kirviu. Susižalojo nugarą dirbdamas jūriniame naftos gręžinyje kažkur toliau nuo Meksikos įlankos kranto. Kompanija sumokėjo Vilardui gražią kompensaciją, kurios neteko, kai buvusi žmona jį apšvarino. Pagrindiniu savo profesiniu pašaukimu jis laikė kada ne kada padirbėti pas Bilį Rėjų Kobą, kuris nors daug nemokėjo, tačiau atlaidžiai žiūrėjo į jo įjunkį kvaisalams. Pirmą kartą per kažkiek metų Vilarde pagaliau galėjo gauti bent kiek grynųjų į rankas. O jis nuolatos gyveno jų stokodamas. Nuo tada, kai susižalojo nugarą.

Ji buvo dešimties ir kaip savo amžiui mažutė. Gulėjo ant alkūnių, suglaustų ir surištų geltona nailonine virve. Groteskiškai iškėtotomis kojomis: dešinioji pėda buvo tvirtai pririšta už jauno ažuoliuko, o kairioji — prie trūnijančio, pasvirusio seniai neprižiūrimos tvoros baslio. Vandens slidininkų naudojama virvė įsirežė jai į kulkšnis — kraujas sravo kojomis žemyn. Kruviname ir ištinusiame jos veide viena akis buvo išvirtusi ir užmerkta, kita — pusiau pravira, tiek, kad galėjo matyti kitą baltąjį, sėdintį ant pikapo galo. Ji nežiūrėjo į vyrą ant savęs. Šis garsiai šniokštė, prakaitavo ir keikėsi. Skaudino ją.

Baigęs, pliaukštelėjo jai per veidą ir nusijuokė. Kitas vyras irgi nusijuokė, paskui abu pratrūko kvatotis smarkiau, raičiojosi aplinkui sunkvežimaitį po žolę kaip kokie du bepročiai, klykaudami ir springdami juoku. Ji nususuko nuo jų ir tyliai verkė, stengdamasi nekelti triukšmo. Mat jau anksčiau daužyta per veidą už tai, kad verkė ir klykė. Jie pažadėjo ją užmušti, jeigu nesielgsianti ramiai.

Pavargę juoktis, juodu, pasikėlę rankomis, atsisėdo ant nuleisto galiinio borto, kur Vilarde nuvalė save mažosios nigerės marškinėliais, dabar įmirkusiais krauju ir prakaitu. Kobas padavė jam iš šaldomojo konteinerio šalto alaus ir pakomentavo dėl sudrėkusių draugelio kelnių. Abu stebėjo ją kūkčiojant ir leidžiant keistus, tylius garsus, paskui nurimstant. Kobo alus jau buvo perpus išgertas ir nebešaltas. Jis sviedė skardinėlę į mergaitę. Pataikė jai į pilvą, aptaškydama balta puta, skardinėlė nusirito ant žemės šalia kelių kitų iš to paties šaldomojo konteinerio. Iš dviejų blokų, kuriuos sudarė po šešias skardinėles, dabar jie svaidė šias pustuštes į ją ir juokėsi. Vilardui nekaip sekėsi pataikyti, bet Kobas svaidė gana taikliai. Nors abu buvo ne iš tokių, kurie perniek eikvotų alų, tačiau buvo galimas pajusti,

kurios skardinėlės sunkesnes, o juk taip linksma stebėti putas tyškant į visas puses.

Drungnas alus maišėsi su tamsiu krauju ir bėgo mergaitės veidu ir kaklu žemyn į balutę po pakaušiu. Mergaitė nejudėjo.

Vilardas paklausė Kobą, ar šis nemanąs, kad ji mirusi. Kobas, atsidaręs dar vieną skardinėlę, paaiškino, kad mergiotė nemirusi, nes nigerių apskritai neįmanoma pribaigti spardant, mušant ir prievartaujant. Kad atsikratytum nigeriu, reikia ko nors daugiau, pavyzdžiui, peilio, pistoleto ar virvės. Nors jis pats nėra dalyvavęs taip galabijant, tačiau gyvenęs kalėjime su visa gauja nigerių ir žinąs apie juos viską. Jie nuolat galabija vienas kitą, bet visada naudodamiesi koku nors ginklu. Buvo mušami ir prievartaujami taip pat ir kai kurie baltieji, keletas iš jų mirė. Bet nė vienas iš nigerių. Tų galvos kietesnės. Vilardas liko patenkintas.

Paklausė Kobą, ką šis ketinąs daryti toliau, kai juodu su ja baigę. Bilis užsitraukė suktinę, pasiskanindamas šią alumi, ir pasakė dar nebaigęs. Nusėkęs nuo galinio borto, nušliti niavo per aikštelę prie prižiūros mergytės. Nusikeikė ir suriko jai pabusti, paskui šliūkstelėjo ant veido šalto alaus, kvatodamasis kaip pamišėlis.

Pramerkusi akį ji matė vyrą apeinant medį iš dešinės pusės, stebėjo jį spoksant jai tarp kojų. Kai atsiklaupęs nusileido kelnes, nusigręžė kairėn ir užsimerkė. Jis vėl ją skaudino.

Tolumoje tarp medžių ji pamatė kažkokią figūrą — žmogų, pašėlusiai bėgantį per vijoklius ir pomiškio krūmus. Jos tėtukas — šaukiantis, mosikuojantis rankomis ir iš paskutiniųjų skubantis ją gelbėti. Sušuko jam, ir viskas dingo. Ją apgaubė tamsa.

Kai ji atsipeikėjo, vienas iš vyrų gulėjo ant žolės po pikapo galu, kitas — po medžiu. Abu miegojo. Ji beveik nejuto rankų ir kojų. Kraujas, alus ir šlapimas susimaišė po jos mažučiu kūneliu, sudarydami lipnią masę, kuri siurbė prie žemės ir žliugsėjo, kai tik ji sujudėdavo ar pasirangydavo. Bėgti, pagalvojo mergytė, bet didžiausiomis pastangomis tesugebėjo pasislinkti kelis colius į dešinę. Pėdomis buvo prižišta taip aukštai, kad jos sėdmenys vos lietė žemę. Kojos ir rankos buvo tokios apmirusios, kad niekaip neklausė, kai ji mėgindavo pajudėti.

Akimis ji ieškojo miške savo tėtuko, tyliai šaukėsi jo. Laukė, paskui vėl nugrimzdo į tamsą.

Prabudusi antrą kartą, pamatė savo kankintojus atsikėlusius ir vaikščiojančius. Aukštesnysis su nedideliu peiliu rankoje atšlitiniavo prie jos. Sugriebęs už kairės čiurnos įnirtingai zulino virvę, kol ši nutrūko. Paskui išlaisvino dešinę koją, ir mergytė instinktyviai susirietė vaisiaus motinos įščiose poza, nugara į juos.

Kobas permetė ketvirčio colio storumo nailoninį virvagalį per medžio šaką ir vieną galą surišo kilpą su slankiojamuoju mazgu. Tada sugriebė mergytę ir užnėrė kilpą jai ant galvos, nustumdamas iki kaklo. Su kitu virvės galu nuėjo prie pikapo ir atsisėdo ant galinio borto, kur Vildardas rūkė naują žolytės suktinę, šiepdamasis dėl to, ką Kobas rengėsi daryti. Šis įtempė virvę, paskui staigiai trūktelėjo, nušokkindamas mažutį nuogą kūnelį per žemę tiesiai po šaka. Mergytė springo ir kosėjo, tad jis maloningai palaisvino virvę, suteikdamas jai dar kelias minutes. Pririšo virvės galą prie buferio ir atsidarė kitą skardinėlę alaus.

Sėdėdami ant galinio borto, juodu gėrė, rūkė ir spoksojo į savo auką. Prieš tai didžiumą dienos abu linksminosi prie ežero: vienas Kobo draugelis turėjo valtį ir buvo pasikvietęs kelias papildomas merginas, su jomis, tikėtasi, bus lengva, bet šios pasirodė esančios iš tokių, kurios nesiduodavo nė prisiliesti. Kobas negailėjo kvaišalų ir alaus, bet mergužės niekuo neatsilygino. Nusivylę juodu išsidangino nuo paežerės ir važinėjosi be jokio konkretaus tikslo, kai atsitiktinai užtaikė ant tos mergiūkštės. Nešina plastikiniu maišeliu su turbūt nusipirktais maisto produktais, ji žingsniavo žvyrkelio pakraščiu. Vildardas, sviedęs alaus skardinėlę, pataikė jai į pakaušį. Mergytė parkrito.

Dabar paraudusiomis ir sustiklėjusiomis akimis Vildardas spoksojo į ją.

— Tu tai padarysi? — paklausė.

Kobas kiek padvejojo.

— Ne, perleisiu tau. Juk tai tau atėjo į galvą tokia mintis.

Vildardas užsitraukė suktinę ir nusispjovė.

— Kurgi jau man, — išsigynė. — Kas kitas, jei ne tu, geriau žino, kaip dorotis su nigeriais. Na, imkis.

Kobas atrišo nuo buferio ir stipriai timptelėjo virvę. Ši nuplėšė nuo guobos šakos žievę, kuri smulkiais trupinėliais išsibarstė aplinkui mergytę, dabar įdėmiai juodu stebinčią. Negriukė užsikosėjo.

Staiga ji kažką išgirdo — lyg garsiai burzgantį automobilį. Dvejetas vyrų greitai apsisuko ir sužiuro žvyrkelio pusėn, į plentą tolumoje. Nusikeikę jie šoko paknopstom puldinėti aplinkui, vienas užtrenkė užpakalinį bortą, antras nubėgo prie jos. Už kažko užkliuvęs, pargriuvo ir išsitiesė ant žemės šalia mergytės. Keikdami vienas kitą, jie pačiupo ją, atkabino nuo kaklo virvę, nuvilko prie pikapo ir per bortą įmetė į kėbulą. Kobas, pasilipęs ant rato, užtvojo jai ir pagrasino užmušti, jeigu negulės ramiai ir ne tylės. Pažadėjo parvežti namo, jeigu nesikelsianti nuo grindų ir darysianti kaip sakyta, antraip užmušią ją. Užtrenkė kabinos dureles, juodu nurūko žvyrkeliu. Taigi ji važiuojanti namo. Vėl prarado sąmonę.

Kobas ir Vilardas sveikinamai pamojo priešpriešiais siauru žvyrkeliu atlekiančio pontiako „Firebird“ su prastu duslintuvu vairuotojui. Vilardas atsigręžęs pro užpakalinį langelį pasitikrino, ar mažoji nigerė neatsikėlusė nuo grindų. Kobas įsuko pikapą į plentą ir stipriau numynė akceleratorių.

— Kas toliau? — nervingai paklausė Vilardas.

— Nežinau. — Kobas irgi nervinosi. — Bet turime kažką greitai daryti, kol ji neiškruvins visos mano mašinos. Tik pasižiūrėk, ir taip jau grindys kruvinos.

Vilardas minutėlę susimąstė ir išbaigė alų.

— Numeskime ją kur nors nuo tilto, — didžiudamasis išmintingai pasiūlė.

— Gera mintis. Velniškai gera mintis, — pagyrė Kobas ir staigiai numynė stabdžius. — Duokš dar alaus, — paliepė Vilardui. Šis išsiropštė iš kabinos ir nuėjęs atnešė iš kėbulo dvi skardinėles.

— Ji net šaldytuvą iškruvino, — pranešė, kai jie vėl pajudėjo iš vietos.

Gvenai Heili nuojauta kuždėjo kažką baisaus. Normaliomis aplinkybėmis ji būtų pasiuntusi į parduotuvę kurį nors iš trijų berniukų, bet tie, nubauti tėvo, nutremti į daržą ravėti piktžolių. Tonia ir anksčiau viena pati nueidavo į parduotuvę, — iki jos buvo tik mylia — ir ja buvo galima pasitikėti. Bet dvi valandas pralaukusi Gvena išsiuntė berniukus paieškoti sesutės. Jie manė, kad ji užsuko pas Paundersus pažaisti su daugybe jų vaikų arba išdrįso nueiti toliau už parduotuvės aplankyti savo geriausios draugės Besės Pirson.

Parduotuvėlės šeimininkas ponas Beitsas pasakė, kad ji buvo atėjusi ir išėjo maždaug prieš valandą. Paskui Džarvis, vidurinysis iš brolių, rado šalikelėje maišelį su pirkiniais.

Gvena paskambino savo vyrui į popieriaus fabriką, kur jis dirbo, paskui pasisodino į automobilį Karlą Li jaunesnįjį ir leidosi važinėti aplinkui parduotuvę esančiais žvyrkeliais. Juodu nuvažiavo į senų aplūžusių ilgų barakų gyvenvietę Greihamo plantacijoje pasitikrinti pas ten gyvenančią tetą, gal duktė pas ją. Stabtelėjo prie „Brodvėjaus“ parduotuvės, kuri buvo mylių nuo „Beitso gastronomijos“ ir iš grupelės senų juodaodžių sužinojo, kad mergytės čia nematyta. Juodu skersai išilgai išvažinėjo žvyrkelius ir dulketus lauko keliukus trijų kvadratinių mylių plote aplinkui savo namus.

Kobui niekaip nesisekė rasti tilto, ant kurio nestovėtų nigerai su meškerėmis. Kur tik juodu beprivažiudavo, ten stirksodavo po keturis ar penkis nigerius su šiaudinėmis skrybėlėmis ir nendrinėmis meškerėmis, — buvo persisvėrę per turėklus ir spoksojo į plūdes, — o po kiekvienu tiltu kita jų grupelė su tokiomis pat šiaudinėmis skrybėlėmis ir meškerėmis sėdėdavo ant kibirų veik visai nejudėdami, tik kartkartėmis nuvydami nuo savęs musę ar priplodami moskitą.

Dabar Kobas buvo ne juokais išsigandęs. Vilardas atsijungė, ir iš jo pagalbos nevertėjo tikėtis, taigi Bilis buvo paliktas vienas pats atsikratyti mergiūkšte taip, kad ji niekam negalėtų papasakoti. Vilardas knarkė, o jis kaip paklaikęs važinėjo žvyrkeliais ir apygardos lauko keliukais, ieškodamas tilto, rampos ar šiaip kokios nuošalios vietelės prie upės, kur galėtų sustoti ir išmesti ją, nepamatytas kokio pustuzinio nigerių su šiaudinėmis skrybėlėmis. Pasižiūrėjęs į užpakalinio veido veidrodėlį pamatė, kad mergiūkstė bando stotis. Jis staigiai numynė stabdžius, ir ji trenkėsi ant kėbulo grindų tuoj už kabinos, po langeliu. Vilardas atsimušė nuo prietaisų skydo ir nuslydo ant grindų, kur toliau knarkė. Kobas vienodai iškeikė juos abu.

Čatulos ežeras buvo ne kas daugiau, kaip tik didžiulė, sekli, dumbli-
na, žmonių rankų sukurta kūdra, su žolėmis apaugusia užtvanka viename gale, besitęsiančia mylių. Ežeras plytėjo pietvakariniame Fordo apygardos kampe, kelis akrus išsikišdamas į Van Biureno apygardą. Pavasariais jis išsiskirdavo kaip didžiausias vandens telkinys Misisipės valstijoje. Bet

baigiantis vasarai lietūs jau būdavo seniai praėję ir saulė kaitindavo seklius vandenį, kol tie išgaruodavo. Anksčiau įspūdingos krantų linijos atsitraukdavo ir gerokai suartėdavo, o seklius vandens telkinys virsdavo paprasčiausia rausvai ruda pelke. Iš visų pusių ją maitino begalė upokšnių, šaltinių, klampynių ir pora srautų, ganėtinai plačių, kad juos būtų galima pavadinti upėmis. Visi šie intakai vertė pastatyti netoliese ežero nemažą skaičių tiltų.

Kaip tik per tuos tiltus dabar skriejo geltonasis pikapas. Kobas iš paskutiniųjų stengėsi rasti tinkamą vietą, kurioje pavyktų išmesti nepageidaujamą keleivę. Jis buvo bepristingas vilties. Žinojo dar vieną tiltą — medinį, siaurą, nutiestą per Miglotąjį upokšnį. Bet prisiartinęs ir ant šio pamatė nigerius su nendrinėmis meškerėmis, tad jis įsuko į kažkokį šoninį keliuką ir sustabdė sunkvežimaitį, tada atidarė galinį bortą ir išvilkęs įmetė negriukštę į negilią griovą, iš abiejų pusių apaugusią kudzu*.

Karlas Li Heilis neišskubėjo namo. Žinojo, kaip Gvena greitai susijaudina: ji dažnai skambindavo į fabriką, kai manydavo, kad vaikus kas nors pagrobė. Baigiantis darbo laikui jis atsižymėjo tabelyje ir per trisdešimt minučių, kurias visada sugaišdavo kelyje, parvažiavo namo.

Kai įsukęs į žvyruotą kiemo įvažą pamatė stovintį prie priebučio policijos patrulinį automobilį, jį staiga persmelkė nerimas. Palei ilgoką įvažą ir kieme paskirai stovėjo kiti automobiliai, priklausantys Gvenos šeimynykščiams. Vieno automobilio jis neatpažino. Pro šoninius langus kyšojo nendrinės meškerės, o viduje sėdėjo bent septynios šiaudinės skrybėlės.

Kur Tonia ir berniukai?

Atidaręs paradines duris išgirdo Gveną verkiant. Po dešinei, mažutėje svetainėje, pamatė būrį žmonių, palinkusių ties kanapa, ant kurios gulėjo kažkokio vaiko figūrėlė, užklota rankšluosčiais ir supama verkiančių giminaičių. Jam pajudėjus prie kanapos, verksmas nutilo ir žmonės pasitraukė į šalį. Prie mergytės liko tik Gvena, švelniai glostydama jos plaukus. Jis atsiklaupė prie kanapos ir palietė mergytės petį. Prašneko dukteriai, ir

* Kitaip — skiautėtoji puerarija (*Pueraria lobatum*) — vijoklinis vienmetis, raudonai purpurinių žiedų augalas, kilęs iš rytinės Azijos (Japonijoje vadinamas *kuzu*).

ji pamėgino nusišypsoti. Iš jos veido buvo likusi vien kruvina masė, nusėta gumbais, vietomis perplėšta. Abiejų užtinusių akių vokai sulipę, kraujuojantys. Žvelgdamas į visiškai susupstytą rankšluosčiais mažutį jos kūnelį, sukruvintą nuo pat kulkšnių iki kaktos, tėvas nepajėgė suturėti ašarų.

Karlas Li paklausė Gveną, kas atsitiko. Ji pradėjo drebėti ir aimanuoti, ir savo brolio buvo išvesta į virtuvę. Karlas Li atsistojo, atsigrėžė į žmones ir jų pareikalavo pasakyti, kas atsitiko.

Tyla.

Jis pareikalavo trečią kartą. Šerifo pavaduotojas Vilis Hastingsas, vienas iš Gvenos pusbrolių, žengtelėjo į priekį ir pasakė Karlui Li, kad keli žmonės, meškerioję palei Miglotąjį upokšnį, pamatė gulinčią vidur kelio Tonią. Mergytė pasakė savo tėtuko vardą, ir jie parvežę ją namo.

Hastingsas nutilo ir nuleido akis sau į batus.

Karlas Li stovėjo įrėmęs į jį akis ir laukė. Visi kiti, sulaikę kvapą, nuleidė akis į grindis.

— Kas atsitiko, Vili? — sušuko Karlas Li, varstydamas jį žvilgsniu.

Nusukęs akis į langą, Hastingsas lėtai prašneko, pakartodamas, ką Tonia papasakojo savo motinai apie baltuosius vyrus ir jų pikapą, apie virvę ir medžius, ir kaip skaudėjo, kai jie ją užguldavo. Hastingsas nutilo, išgirdęs greitukės sireną.

Žmonės niūriai vorele išėjo pro duris į priebutį, kur stebėjo greitukės brigadą iškraunant neštuvus ir patraukiant į namą.

Bet sanitarai pusiaukelėje sustojo kieme — pro atsidariusias duris į priebutį išžengė Karlas Li su dukra ant rankų. Švelniai kažką jai šnabždėjo, o jo skruostais ritosi stambios ašaros. Jis nuėjo prie greitukės galo ir įlipo vidun. Sanitarai užtrenkė dureles ir atsargiai paėmė iš jo rankų mergytę.

2

Ozis Volsas buvo vienintelis Misisipės valstijoje juodaodis šerifas. Per jos naujausią istoriją pasitaikė ir keletas kitų, bet šiuo metu jis buvo vienintelis toks ir tuo faktu labai didžiavosi, nes Fordo apygardos gyventojus sudarė septyniasdešimt keturi procentai baltųjų, o kiti juodieji šerifai buvo iš tų apygardų, kuriose

juodųjų gyveno gerokai daugiau. Nuo Rekonstrukcijos* laikų Misisipės valstijoje nebuvo išrinktas nė vienas juodaodis apygardos šerifas ten, kur daugumą sudarė baltieji.

Fordo apygardoje jis gimė ir užaugo, giminiavosi su daugeliu juodųjų šeimų, ir net su keliomis iš baltųjų. Po desegregacijos, įvykdytos septinto dešimtmečio pabaigoje, jis pateko į pirmą mišrią — baltųjų ir juodųjų — Klantono vidurinės mokyklos abiturientų klasę. Jam norėjosi žaisti futbolą netoliese esančio „Senučiuko Misio“ komandoje, bet joje jau buvo du juodaodžiai. Tad įstojo į Elkorno valstybinį universitetą (irgi Misisipės valstijoje) ir pradėjo žaisti „Avinuose“*** besiginančiuoju saugu, bet dėl kelio traumos turėjo grįžti atgal į Klantoną. Ilgėjosi futbolo, bet džiaugėsi aukštu šerifo postu, ypač per rinkimus, kai už jį baltieji rinkėjai sumesdavo daugiau balsų negu už jo baltuosius konkurentus. Baltųjų vaikai mėgo jį, nes buvo jiems herojus, futbolo žvaigždė, rodomas per televiziją, ir turėjo savo nuotraukas įdėtas žurnaluose. Jų tėvai gerbė Ozį ir balsavo už jį, nes buvo kietas faras, nedarąs skirtumo tarp juodųjų ir baltųjų chuliganėlių. Baltieji politikai jį palaikė, nes nuo tada, kai tapo šerifu, Fordo apygardoje Teisingumo departamentui nebeliko ką veikti. Juodieji dievino jį, nes buvo Ozis, vienas iš jų pačių.

Atsisakęs nuo vakarieniškos, jis laukė savo būstinėje prie municipalinio kalėjimo Hastingso pranešimo iš Heilių namų. Mintyse jau turėjo įtariamąjį. Šerifo būstinėje Bilis Rėjus Kobas nebuvo svetimas. Ozis žinojo, kad vyriokas pardavinėja kvaišalus — tik dar nepasitaikė proga jo nutverti. Taip pat žinojo Kobą turint bjaurių charakterio bruožų.

Budėtojas iškvietė telefonu pavaduotojus, ir kai šie prisistatė į kalėjimą, Ozis nurodė jiems nustatyti Bilio Rėjaus Kobo buvimo vietą, bet nesuimti. Iš viso jis turėjo dvylika pavaduotojų — devynis baltuosius ir tris juoduosius. Visi pasklido po apygardą ieškoti prašmatnaus geltono fordo pikapo su maištinga konfederatų vėliavėle užpakaliniame lange.

Kai Hastingsas pasirodė, šerifas kartu su juo išvyko į Fordo apygardos ligoninę. Kaip paprastai, Hastingsas vairavo, o Ozis siuntė per

* Šitaip vadinamas 1865-1877 metų laikotarpis, kai po Pilietinio karo federalinė vyriausybė vykdė pietinių konfederacinių valstijų pertvarką, prieš šias priimant į Sąjungą (Jungtines Amerikos Valstijas).

** Angl. „Rams“ — Sent Luiso futbolo profesionalų komanda.

radiją įsakymus. Antro aukšto laukiamajame jie pamatė visą Heilių šeimos klaną. Tetos, dėdės, senoliai, draugai ir šiaip pašaliečiai grūdosi mažame kambaryje, o kai kurie laukė ir siaurame koridoriuje. Žmonės šnabzdėjosi, kai kas tylomis ašarojo. Tonia buvo operacinėje.

Karlas Li sėdėjo tamsiame kampe ant pigios plastikinės kušetės, greta jo — Gvena, o šalia šios — jų berniukai. Rymojo įbedęs akis į grindis, nematydamas nieko aplinkui. Padėjusi galvą jam ant peties, Gvena tyliai verkė. Berniukai sėdėjo sustingę, rankas pasidėję ant kelių, kartkartėmis žvilgtelėdami į savo tėvą, tartum lauktų iš jo žodžių, kurie nuramintų.

Ozis prasibrovė pro žmonių spūstį, tylomis spausdamas rankas, plekšnodamas per nugaras, ir kuždėdamas, kad sugaus piktadarius. Galiausiai atsiklaupė priešais Karlą ir Gveną.

— Kaip ji? — paklausė.

Karlas Li tartum jo nematė. Gvena pravirko dar garsiau, berniukai šniurkščiojo ir šluostėsi ašaras. Paplekšnojęs Gvenai kelį, Ozis atsistojo. Vienas iš jos brolių išsivedė jį ir Hastingsą į koridorių, toliau nuo šeimos, ir paspaudęs Oziui ranką padėkojo, kad atvyko.

— Kaip ji? — vėl paklausė Ozis.

— Ne per geriausiai. Dabar ji operacinėje ir veikiausiai kurį laiką ten liks. Jai sulaužyti kaulai ir sunkus smegenų sukrėtimas. Išties žiauriai sumušta. Ant kaklo — virvės žymės, lyg jie būtų mėginę ją pakarti.

— Išžaginta? — paklausė Ozis, jau žinodamas atsakymą.

— Taip. Ji pasakė savo mamutei, kad jie paėliui prie jos ėjo ir kad jai baisiai skaudėjo. Doktorai tai patvirtino.

— Kaip Karlas Li ir Gvena?

— Juodu žiauriai paveikti. Manau, ištikti šoko. Nuo tada, kai atsidūrė čia, Karlas Li nepratarė nė žodžio.

Ozis patikino jį, kad tie du vyrai bus surasti, ilgai tai netruks, o tada bus saugiai uždaryti, kur dera. Gvenos brolis pasiūlė paslėpti tuodu kuriame nors kitame kalėjime — dėl jų pačių saugumo.

Trys mylios už Klantono, Ozis parodė į žvyrkelį, atsišakojantį nuo plento.

— Važiuk ten, — paliepė Hastingsui. Šis išsuko nuo asfalto ir įvairavo automobilį į aplūžusio namuko ant ratų kiemą. Jau buvo beveik tamsu.

Pasiėmęs nuo sėdynės „banana“, Ozis iš visų jėgų sutrinksėjo į namuko duris.

— Atidaryk, Bampusai!

Gyvenamoji priekaba visa drebėjo. Bampusas paknopstom puolė į tualetą nuleisti vandeniu ką tik pradėtą žolytės suktinę.

— Atidaryk, Bampusai! — Ozis vis baladojo. — Žinau, tu ten viduje. Atidaryk, arba aš išspirsiu duris.

Bampusas staigiai trūktelėjęs atlapojo duris, ir Ozis įėjo vidun.

— Žinai, Bampusai, kaskart, kai pas tave atsilankau, užuodžiu kažką keista, o klozete nubėga vanduo. Apsirenk kuo nors. Turiu tau darbo.

— K-ką?

— Paaiškinsiu lauke, kur oras grynesnis. Tik renkis, ir paskubėk.

— Kas, jeigu aš nenoriu?

— Gerai. Rytoj pasimatysiu su probacijos inspektoriumi.

— Aš tuoj, po minutėlės išeisiu.

Ozis nusišypsojo ir grįžo į automobilį. Bobis Bampusas buvo vienas iš jo numylėtinių. Prieš dvejus metus lygtinai paleistas į laisvę, jis gyveno, galima sakyti, niekuo nesusitepdamas, tik kartkartėmis suklupdavo ir neatsispirdavo pagundai lengvai parduoti kvaišalą ir greitai užsidirbti vieną kitą baksą. Ozis it vanagas stebėjo jį ir žinojo apie tokius sandorius, o Bampusas žinojo, kad Ozis žino; todėl Bampusas paprastai itin uoliai sutikdavo padėti savo draugui, šerifui Volsui. Galutinis planas buvo su Bampuso pagalba pričiupti Bilį Rėjų Kobą prekiaujant kvaišalais, bet kol kas tai teko atidėti vėlesniam laikui.

Po kelių minučių Bobis išžygiavo laukan, tebesikamšydamas į kelnes marškinius ir užsidarinėdamas užtrauktuku antuką.

— Ir ko dabar ieškote? — pasidomėjo jis.

— Bilio Rėjaus Kobo.

— Nebus vargo. Galite surasti jį ir be manęs.

— Užsičiaupk ir klausykis. Manome, kad Kobas susijęs su išprievartavimu šiandien popiet. Juodaodė mergytė išzaginta dviejų baltųjų, ir, manau, ten dalyvavo Kobas.

— Nepanašu, kad Kobas prievartautų, šerife. Jo sritis — kvaišalai, prisimenate?

— Užsičiaupk ir klausykis. Prieš penkias minutes jo pikapas pa-

stebėtas prie Hju baro. Pavaišink jį alumi. Sumeskite partijkę biliardo ar kauliukais, bet ką. Sužinok, ką jis šiandien veikė. Su kuo buvo? Kur lankėsi? Juk žinai, kaip jis mėgsta kalbėti, tiesa?

— Tiesa.

— Kai jį surasi, iškart skambink mūsų budėtojų. Tada bus perduota žinia man. Aš sukinėsiuos kur nors netoliese. Supratai?

— Žinoma, šerife. Be vargo.

— Bus dar klausimų?

— Aha. Šiuo metu aš ant ledo. Kas už tai sumokės?

Ozis pakišo jam dvidešimtinę ir įsėdo į automobilį. Hastingsas pajudėjo iš vietos, palei ežerą vairuodamas Hju baro link.

— Manote, juo galima tikėti? — paklausė jis.

— Kuo?

— Tuo bernu Bampusu.

— Žinoma, galima. Nuo tada, kai lygtinai išėjo į laisvę, pasirodė labai patikimas. Jis geras bernas, dažniausiai stengiasi gyventi dorai. Palaiko savo vietos šerifą ir padarytų viską, ko paprašytum.

— Kodėl?

— Mat prieš metus jį nutvėriau su dešimt uncijų žolės. Jau metus po cypės gyveno laisvėje, kai pagavau jo brolių su uncija ir pasakiau, kad dabar jam šviečiasi trisdešimt metų už grotų. Jis apsiverkė, visai suskydo, pražliumbė kameroje visą naktį, o rytą jau buvo pasirengęs kalbėti. Pasakė, kad kvaišalų jam parūpina brolis Bobis. Na, aš jį paleidau ir nuvykau pas Bobį. Pabeldžiau į duris ir išgirdau klozete nuleidžiamą vandenį. Nesiskubino man atidaryti, tad išspyriau duris. Radau jį vien su apatiniais tūlyje, besistengiantį atkimšti klozetą. Visur aplinkui mėtėsi kvaišalai. Nežinau, kiek jų spėjo nuleisti į kanalizaciją, bet didžiuma išplaukė vėl į paviršių, nes vanduo plūdo atgal. Taip jį išgąsdinau, kad iš baimės prisišlapino į trauzus.

— Nejuokaujate?

— Ne. Bernas visas apsimyžo. Tai bent vaizdas — stovi ten šlapiais trauzais, su gumine tualetu pompa vienoje rankoje ir kvaišalu — kitoje, o į patalpą iš klozeto puodo per kraštus verčiasi vanduo.

— Ką darėte?

— Pagrasinau, kad užmušiu jį.

— O ką jis?

— Pravirko. Verké pasikūkciodamas kaip kūdikis. Vebleno apie savo mamutę ir kalėjimą, dar kažką tokio. Prisiekinėjo daugiau niekada nenusižengsiąs įstatymams.

— Suėmėte jį?

— Ne, tiesiog man jo pagailo. Griežtai išbariau ir dar kiek pagrasiinau. Ten pat tūlyje paėmiau jį lygtinei priežiūrai. Nuo to laiko dirbti su juo — vienas malonumas.

Atvažiavę prie Hju baro, žvyruotoje automobilių aikštelėje juodu pamatė Kobo sunkvežimaitį, dar pustuzinį kitų pikapų ir visais keturiais ratais varomų visureigių. Sustoję plente kiek toliau nuo Hju baro, už juodųjų bažnyčios ant kalvos, iš kur gerai buvo matytis smuklė, arba „užbėgėlė“, kaip ją švelniai vadino nuolatiniai klientai. Kita patrulinė mašina slėpėsi už medžių guoto kitame plento gale. Po kelių akimirku į aikštelę priešais užbėgėlę atrūkęs įvairavo Bampusas. Staigiai numynęs stabdžius pažėrė aplinkui žvyrą ir dulkes, paskui atbulom įsistūmė šalia Kobo pikapo. Išlipęs iš automobilio apsidairė ir nerūpestingu žingsniu patraukė į barą. Po pusvalandžio budėtojas pranešė Oziui, kad informatorius surado subjektą, baltąjį, Hju bare, įstaigėlėje palei 305-ąją plentą, netoli ežero. Nepraėjo nė kelių minučių, kai atvažiavo dar du patruliniai automobiliai ir pasislėpė čia pat šalimais. Visi ėmė laukti.

— Kodėl jūs toks įsitikinęs, kad tai Kobo darbas?

— Nesu įsitikinęs. Tik taip nujaučiu. Mergytė pasakė, kad tai buvo sunkvežimaitis su blizgančiais ratais ir didelėmis padangomis.

— Paiešką tai susiaurina iki dviejų tūkstančių.

— Ji taip pat pasakė, kad sunkvežimaitis buvo geltonas, atrodė visai naujas ir ant užpakalinio lango kabėjo didelė vėliava.

— Taigi įtariamųjų sumažėja iki dviejų šimtų.

— Galbūt dar mažiau. Kiek iš tokių bjaurumu prilygsta Biliui Rėjui Kobui?

— Kas, jeigu tai ne jis?

— Jis.

— O jeigu ne?

— Netrukus žinosime. Jis didelis plepys, ypač kai geria.

Dvi valandas jie laukė ir stebėjo atvažiuojančius ir nuvažiuojančius

pikapus. Sunkvežimių vairuotojai, medkirčiai, popieriaus fabriko darbininkai, fermerių samdiniai pasistatydavo pikapus ir džipus žvyruotoje aikštelėje ir žirgliodavo vidun išgerti, sumesti partiją biliardo, pasiklausyti orkestrėlio, bet svarbiausia — pasidairyti kokios nors užklydusios moters. Kai kurie išeidavo ir patraukdavo į Enės barą šalimais, kur užtrukdavo kelias minutes ir vėl grįždavo pas Hju. Enės užbėgėlė buvo tamsesnė tiek viduje, tiek ir iš lauko, joje stigo spalvingų alaus reklamų ir tikros, „gyvos“ muzikos, kurios darė Hju barą tokį populiarių tarp vietinių. Enės smuklė buvo žinoma kaip vieta, kurioje prekiaujama kvaišalais, o pas Hju galėjai gauti viską — pasiklausyti muzikos, susirasti moterių, smagiai praleisti laiką, pažaisti prie žaidimų automatų, sulošti kauliukais, pašokti ir iki soties prisiziūrėti, kaip švaistomasi kumščiais. Vienos triukšmingos peštinės išvirto pro duris į automobilių aikštelę, kur grupė išėlusių raudonsprandžių kaip pakliūva spardė ir kumščiaavo vienas kitą, kol išsikvėpė ir grįžo prie kauliukų stalo.

— Tikiuosi, tarp jų nebuvo Bampuso, — pakomentavo šerifas.

Tualetai viduje buvo ankšti ir bjauriai pridergti, todėl daugelis klientų verčiau pasirinkdavo nusilengvinti automobilių aikštelėje tarp pikapų. Ypač tai pasitvirtindavo pirmadieniais, kai vakaras su pigiu alumi po dešimt centų sutraukdavo raudonsprandžius iš keturių apygardų, ir kiekvienas sunkvežimaitis aikštelėje būdavo apčiurškiamas bent tris kartus. Bent sykį per savaitę koks nors iš niekuo dėtų pravažiuojančių automobilstų likdavo sukrėstas to, ką jis ar ji pamatydavo automobilių aikštelėje. Tokiais atvejais Oziui tekdavo įsikišti ir sulaikyti kokį vieną viešosios tvarkos pažeidėją. Šiaip jis palikdavo tokias vietas ramybėje.

Abiejose užbėgėlėse būdavo pažeidžiama daugybė įstatymų. Azartiniai lošimai, kvaišalai, nelegaliai pardavinėjamas viskis, nepilnamečiai, per vėlai užtrenkia lankytojams duris ir t. t. Netrukus po to, kai buvo pirmąsyk išrinktas, Ozis padarė klaidą — iš dalies dėl skubotų per rinkimų kampaniją duotų pažadų — ir uždarė visas apygardos smukles. Tai buvo baisi klaida. Nusikalstamumo lygis staigiai pašoko aukštyn. Municipalinis kalėjimas buvo perpildytas. Teisme nagrinėjamų bylų sąrašai ilgėjo. Susivieniję raudonsprandžiai karavanais traukė į Klantoną, kur pasistatydavo automobilius aikštėje aplink teismo rūmus. Šimtai jų. Kasnakt jie užplūdavo aikštę, gerdavo, mušdavosi, leisdavo garsią muziką ir šūkalodavo

nešvankybes pasibaisėjusiems miestelėnams. Kasryt aikštė panėšėjo į sąvartyną su visur išmėtytais buteliais ir skardinėlėmis. Ozis uždarė ir juodųjų smukles, ir per mėnesį patrigubėjo įsilaužimų į namus, plėšimų, padurtųjų. Per savaitę įvyko dvi žmogžudystės.

Galiausiai, kai mieste įsigalėjo tartum apgulos padėtis, grupelė vietos dvasininkų slapčia susitiko su Oziu ir meldė jį neperlenkti lazdos dėl už-eigėlių. Jis mandagiai priminė, kad kaip tik jie per rinkimų kampaniją primygtinai reikalavę jas uždaryti. Dvasininkai prisipažino klydę ir prašė atleisti varžtus. Taip, jie palaikysią jį ir per kitus rinkimus. Ozis išiklausė į jų žodžius, ir gyvenimas Fordo apygardoje grįžo į normalias vėzes.

Ozis nebuvo patenkintas, kad jo apygardoje tokios įstaigos klesti, bet neabejotinai įsitikino, kad gerbiantys įstatymus jos piliečiai kur kas gausni, kai smuklės atdaros.

Pusę vienuoliktos budėtojas per radiją pranešė, kad prie telefono informatorius ir norįs pasimatyti su šerifu. Ozis nurodė savo buvimo vietą, ir po minutės jie stebėjo Bampusą išnyrant pro duris ir nušlittinuojuant prie savo sunkvežimaičio. Prasisukusiomis padangomis vėl pažėręs žvyro, jis nurūko bažnyčios link.

— Jis girtas, — konstatavo Hastingsas.

Perlėkęs bažnyčios automobilių aikštelę, Bampusas žvygindamas pa-dangas sustojo kelios pėdos iki patulinio automobilio.

— Sveikutis, šerife! — riktelėjo jis.

— Kodėl taip ilgai?

— Juk sakėte, kad turiu visą naktį.

— Suradai jį prieš dvi valandas.

— Teisybė, šerife, bet ar kada nors esate mėginęs išleisti dvidešimt dolerių alui, kai skardinėlė kainuoja tik penkiasdešimt centų?

— Tu girtas?

— Ne, tik pasilinksminęs. Gal dar man dvidešimtinę?

— Ką sužinojai?

— Apie ką?

— Apie Kobą!

— Ak taip, jis tikrai ten.

— Žinau, kad ten! Ką dar?

Bampuso veide šypsena dingo, akys nukrypo į užbėgėlę tolumoje.

— Jis iš to juokiasi, šerife. Atseit puikus pokštas. Sako galiausiai radęs nekaltą nigerę. Kažkas paklausė, kelerių ji metų, o Kobas atsakė — aštuonerių ar devynerių. Visi juokėsi.

Hastingsas užsimerkė ir nuleido galvą. Sugriežęs dantimis, Ozis nusuko akis į šalį.

— Ką dar jisai sakė?

— Žiauriai nusitašęs. Nieko rytą nebeprisimins. Pasakė, kad ji miela nigeriukė.

— Kas buvo su juo?

— Pitas Vilardas.

— Jis irgi ten?

— Taip, abu iš to springsta juoku.

— Kur jie?

— Kairiojoje pusėje, šalia kiniško biliardo automatų.

Ozis nusišypsojo.

— Gerai, Bampusai. Puikiai suveikėi. Dabar nyk iš čia.

Hastingsas susisieikė per radiją su budėtoju ir pasakė jam dvi pavardes. Budėtojas persiuntė pranešimą šerifo pavaduotojui Luniui, kuris buvo pasistatęs automobilį gatvėje priešais apygardos teisėjo Perio Balardo namą. Lunis nuskubėjo prie durų, paspaudė durų skambučio mygtuką ir įteikė teisėjui dvejus priesaika sutvirtintus raštiškus parodymus ir du arešto orderius. Balardas pasirašė ant orderių ir grąžino juos Luniui, kuris padėjo jo prakilnybei ir pasišalino. Po dvidešimties minučių Lunis perdavė orderius Oziui, laukiančiam už bažnyčios.

Lygiai vienuoliktą orkestrėlis nutilo vidur dainos, kauliukai dingo nuo stalo, šokėjai sustingo, į biliardo rutulius nebetrinkšėjo lazdos. Kažkas įjungė visas šviesas. Dešimtys porų akių stebėjo šerifą ir jo žmones pamažu didingai žengiančius per šokių aikštelę ir staliuko šalia žaidimų automatų link. Prie nukrauto tuščiomis skardinėlėmis staliuko atskiroje kabinoje sėdėjo Kobas, Vilardas ir dvejetas kitų. Priėjęs Ozis išsišiepė Kobui.

— Atleiskite, sere, bet mes čia neįsileidžiame nigerių, — išpyškino Kobas, ir ketvertas pratrūko kvatotis. Ozis tebesišypsojo.

Juokui nutilus, Ozis prašneko:

— Ką, vaikinai, smagiai linksminatės, taip, Bili Rėjau?

— Linksminamės.

— Atrodo. Man nemalonu nutraukti linksmybes, bet jūs ir ponas Vilardas turite eiti su manimi.

— Kur eiti? — sunerimo Vilardas.

— Pasivažinėti.

— Niekur aš nesijodinu, — suurzgė Kobas. Sulig tais žodžiais dvejetas kitų nėrė nuo staliuko ir įsimaišė tarp žiūrovų.

— Aš jus abu areštuoju, — pareiškė Ozis.

— Orderius turite? — paklausė Kobas.

Hastingsas išitraukė orderius, ir Ozis numetė juos ant stalo tarp alaus skardinėlių.

— Aha, turime. Nagi, stokitės.

Vilardas beviltiškai spoksojo į Kobą, kuris nugėręs alaus atkirto:

— Į kalėjimą aš nevažiuosiu.

Lonis padavė Oziui guminį „bananą“ — ilgiausią ir juodžiausią, koks tik kada nors buvo paleistas į darbą Fordo apygardoje. Vilardas atrodė iš-tiktas panikos. Ozis paėmė „bananą“, užsimojo ir trenkė per vidurį stalo. Alaus skardinėlės ir putos pasklido į visas puses. Vilardas pašoko, suglaudė riešus ir atkišo juos Luniui, kuris jau laukė su antrankiais. Vyriokas buvo išvilktas laukan ir įgrūstas į patrulinį automobilį.

Ozis lengvai stukseno lazda sau į kairį delną ir vypojo žvelgdamas į Kobą.

— Turite teisę tylėti. Viskas, ką pasakysite, gali būti panaudota prieš jus teisme. Turite teisę į advokatą. Jeigu tokio neišgalite nususamdyti, jums parūpins jį valstija. Bus klausimų?

— Aha, kiek laiko?

— Pats laikas į kalėjimą, veikėjau.

— Nešdinkis velniop, nigeri.

Ozis sugriebė jį už plaukų ir iškėlė iš kabinos, paskui prispaudė veidu prie grindų. Įrėmė kelį jam į stuburą ir prakišo po gerkle „bananą“, tada kilstelėjo šį aukštyn, giliau spausdamas nugarą keliu. Kobas klykė, kol „bananas“ pradėjo traiškyti jam gerklas.

Antrankiai kaipmat buvo uždėti, ir Ozis nusitempė jį už plaukų per visą salę, laukan pro duris, paskui žvyruota aikštele ir įmetė ant galinės automobilio sėdynės greta Vilardo.

Žinia apie išprievartavimą greitai pasklido po apylinkę. Dar daugiau draugų ir giminių susikimšo į laukiamąjį ir artimiausius koridorius. Tonia išvežta iš operacinės, ir jos būklė įvardyta kaip kritinė. Ozis koridoriuje šnektelėjo su Gvenos broliu ir pasakė apie areštus. Taip, tai jie, buvo tuo tikras.

3

Persivertęs per savo žmoną, Džeikas Brigansas išsiropštė iš lovos ir netvirtu žingsniu pasuko į mažutį vonios kambarį, kuris buvo visai čia pat, vos už kelių pėdų, pakeliui patamsyje apgraiptom ieškodamas bjauriai žviegiančio žadintuvo. Surado ten, kur vakare ir buvo palikęs. Staigiai, piktai təkštelėjęs delnu mygtuką, nutildė prakeiktąjį mechanizmą. Švytinčios tamsoje rodyklės rodė 5.30 ryto. Buvo trečiadienis, gegužės 15-a.

Sekundėlę jisai stovėjo tamsoje, uždusęs, apimtas kažkokio siaubo, sparčiai tvaksinčia širdimi. Spoksojo į žioruojančius iš ciferblato fluorescencinius skaičiukus. Nekentė to laikrodžio. Šaižų jo žviesę galėjai girdėti visoje gatvėje. Kasryt, kai tas bjaurybė pratrūkdavo, jam mažne sustodavo širdis. Pasitaikydavo, maždaug dusyk per metus, kai jam pasisekdavo išstumti iš lovos ant grindų Karlą, kuri prieš vėl atsiguldama galbūt išjungs skambutį. Tačiau dažniausiai ji neatjausdavo. Laikė jį bepročiu, kad taip anksti keliasi.

Žadintuvą stovėjo ant palangės, taigi Džeikui tekdavo šiek tiek pasijudinti, kad jį nutildytų. Sykį atsikėlęs, jis nebeleisdavo sau sugrįžti po apklotais. Tokia buvo jo taisyklė. Vienu metu žadintuvą stovėdavo prie lovos ant naktinio staliuko ir jo garsumas būdavo susilpnintas. Karla ištiesdavo ranką ir jį nutildydavo, dar nespėjus Džeikui bent kiek išgirsti. Tada jis išmiegodavo iki septynių ar aštuonių ir taip sugadindavo sau visą dieną. Nebesuspėdavo atsirasti kontoroje septintą, o tai buvo dar viena jo taisyklė. Todėl žadintuvą buvo perkeltas į vonios kambarį ir puikiai atlikdavo savo paskirtį.

Džeikas žengtelėjo prie kriauklės, atsuko čiaupą ir sumirkė šaltu vandeniu veidą ir plaukus. Tada įjungė šviesą ir pasibaisėjęs išsižiojo, išvydęs

vaizdą veidrodyje. Rudi lygūs jo plaukai stirksojo į visas puses ir pernakt bent du colius buvo pasitraukę toliau nuo antakių. Arba sumažėjo plaukų, arba kakta vis auga. Akys apsiblaususios, užbrinkusios, jų kampučiuose susikaupusi kažkokia balta šlykštinė. Apkloto siulė palikusi kairiajame skruoste ilgą skaisčiai raudoną įspaudą. Palietė jį, paskui patrynė, svarstydama, ar iki darbo dienos pradžios tas išnyks. Dešiniu delnu nubraukęs atgal plaukus, ėmėsi tyrinėti jų pradžią kaktose. Trisdešimt dvejų, jis dar neturėjo nė vieno žilo plauko. Žilumas — ne bėda. Tik bėda — plikimo pobūdis, Džeiko gerokai paveldėtas iš abiejų gimdytojų. Jis troško gausios, tankios švelniūros, prasidedančios per colį virš antakių. Plaukų vis dar užtektinai, guodė jį Karla. Bet ilgai jie neišsilaikys, kai tokiu tempu dingsta. Ji taip pat drąsino, kad tebesą toks pat gražus kaip ir anksčiau, ir jis tikėjo ja. Ji paaiškino, kad atsitraukiantys nuo kaktos plaukai suteikia jam brandumo išvaizdą, o jaunam advokatui tai labai svarbu. Ir tuo jis tikėjo.

Tačiau kas tada pasakytina apie pagyvenusius, nuplikusius advokatus ar netgi brandaus vidutinio amžiaus, irgi nuplikusius? Kodėl plaukai negalėtų sugrįžti, kai jam atsiras raukšlių ir sužels žandenos, ir kai atrodyt itin brandžiai?

Stovėdamas po dušu, Džeikas mąstė apie tokius dalykus. Po dušu jis prausdavosi greitai, nusiskusdavo ir apsirengdavo irgi greitai. Mat lygiai šeštą privalęs būti „Kavos bare“ — dar viena taisyklė. Kambaryje jis uždegė visas šviesas, trinkė sėdėjo ir baladojosi stalčiais ir sieninės drabužinės durimis, stengdamasis pažadinti Karlą. Įprastas ryto ritualas, kai jai nereikėjo vesti mokykloje pamokų. Kiek kartų jis aiškines jai, kad prieš akis visa diena, kai galėsianti atsigriebti prarasto miego, ir kad šios ankstyvos akimirkos turi būti leidžiamos drauge. Ji suniurzgėdavo ir nulįsdavo dar giliau po apklotais. Jau apsirengęs, Džeikas visomis keturiomis užšokdavo ant lovos ir bučiuodavo žmoną į ausį, žemyn į kaklą ir visą veidą, kol galiausiai ji nustumdavo jį. Tada jis nutraukdavo nuo lovos apklotus ir juokdavosi, o Karla susirietusi drebėdavo ir maldaudavo užkloti. Tačiau jis nepakludavo ir grožėdavosi jos tamsiomis, įdegusiomis, dailiomis, bemaž tobulomis kojomis. Platūs trumpi naktinukai žemiau juosmens nieko nedengė, ir jam kildavo begalė gašlių minčių.

Kokį sykį per mėnesį šis ritualas tapdavo nebevaldomas. Ji neprotestuodavo, ir apklotai būdavo sutartinai numetami į šalį. Tokiais rytais Dže-

kas nusirengdavo dar greičiau, ir sulaužydavo bent tris iš savųjų taisyklių. Štai kaip buvo pradėta Hana.

Bet šįryt buvo kitaip. Jis užklojo žmoną, švelniai pabučiavo ir užgesino šviesas. Ji lengviau atsiduso ir vėl užmigo.

Nuėjęs koridoriumi, jis tyliai atidarė Hanos kambario duris ir atsi-klaupė prie jos lovytės. Hana buvo ketverių metų, vienturtė duktė, ir daugiau vaikų nenusimatė. Gulėjo lovytėje supama lėlių ir kimštinių žvėrelių. Jis lengvai pabučiavo ją į skruostuką. Buvo graži kaip ir jos motina, abi savo išvaizda ir elgsena vienodos. Abi didelių melsvai pilkų akių, kurios, jeigu tik prireikdavo, akimirksniu apsiašarodavo. Abi tokių pat tamsių šukuosenų — plaukus kirpdavosi pas tą patį kirpėją vienu metu. Jos net rengėsi panašiai.

Džeikas dievino dvi savo gyvenimo moteris. Taigi atsisveikindamas darsyk pabučiavo antrąją ir nupėdino į virtuvę sutaisyti kavos Karlai. Išeidamas paleido Maksą, mišrūną, pasilakstyti į galinį kiemą, kur šis iškart nusišlapino ir tuo pat metu aplojo ponios Pikl, kaimynės, katę.

Mažai žmonių pasitikdavo rytą taip, kaip tą darė Džeikas Brigansas. Žvaliai nužingsniaavęs į įvažos galą, jis išėmė iš pašto dėžutės ir parnešė Karlai laikraščius. Nors buvo dar tamsu, giedras dangus ir vėsa jau žadėjo greitai ateisiančią vasarą.

Sustojęs jis tyrinėjo abiejuose Adamso gatvės galuose tamsą, paskui apsisukęs pasigrožėjo savo namais. Fordo apygardoje du namai buvo įtraukti į Nacionalinį istorinio paveldo registrą, ir vienas iš jų priklausė Džeikui Brigansui. Nors ir nesyk pastatas buvo pakartotinai įkeistas, jis didžiavosi savo namu. Devynioliktojo amžiaus karalienės Viktorijos epochos stiliaus, jį pasistatė vienas į pensiją išėjęs geležinkelių valdybos tarnautojas, kuris pasimirė per pirmąsias Kūčias savo naujoje buveinėje. Masyvų fasadą per vidurį dabino frontonas su valminiu stogu, išsikišantis virš plataus, vidun įleisto paradinio įėjimo. Po frontono kraigu — nedidelis raižyto medžio portikas, dengiantis priebutį. Penkios jį prilaikančios kolonos nudažytos balta ir pilkai melsva spalvomis. Visos kolonos — su rankų darbo gėlių rašto raižiniais, ir kiekviename pavaizduotos vis skirtingos gėlės — narcizai, irisai ir saulėgražos. Kolonas jungianti tvorelė — iš dailių medinių pinučių. Antrame aukšte — trys erkeriai vėrėsi į nediduką balkoną, o šio kairėje aukštytyn stiebėsi aštuoniakampis bokštas su spalvoto

stiklo langais, išskylantis aukščiau kraigo ir užsibaigiantis smaile su geležinio flerono skiautere. Žemiau bokšto ir į kairę nuo priebučio — plati, daili veranda ornamentuotais turėklais, pratęsta nuo namo ir sudaranti stoginę automobiliams. Fasado sienų plokštės sudarė įmantrios puošybos koliažą — iš kedro malksnų, geldučių, žuvų žvynų, painiai rangytų trikampėlių ir miniatiūrinių verpsčių.

Karla susirado Naujajame Orleane dažymo konsultantą, ir keistuolis parinko šešias pagrindines spalvas — daugiausia atspalvius mėlynos, žalsvai mėlynos, persikų ir baltos. Namo dažymas truko du mėnesius ir kainavo Džeikui penkis tūkstančius dolerių, į tai neįskaičiuojant begalę valandų, kurias juodu su Karla karstėsi kopėčiom ir grandė karnizus. Ir nors jis ne itin žavėjosi kai kuriomis spalvomis, taip ir neišdrįso pasiūlyti namą perdažyti.

Kaip ir kiekvienas karalienės Viktorijos epochos stiliaus statinys, namas nuostabiai skyrėsi iš kitų. Turėjo kažkokio pikantiško, provokuojančio žavumo, kurį teikė jo originali, džiaugsminga, bemaž vaikiška išvaizda. Karla troško jo dar prieš jūdvių vedības, ir kai savininkas Memfyje galiausiai pasimirė, o valda buvo uždaryta, juodu nusipirko namą kone pusvelčiui, nes niekas kitas jo nenorėjo. Mat dvidešimt metų stovėjo apleistas. Juodu smarkiai įsiskolino dviem iš trijų Klantono bankų ir kitus trejus metus plūkėsi, liejo prakaitą, puoselėdami savąją vietos įžymybę. Dabar žmonės važiuodami pro šalį jį fotografuodavo.

Trečiam vietiniam bankui buvo įkeistas Džeiko automobilis, vienintelis Fordo apygardoje „Saab“. Ir dargi raudonas sabas. Jis nušluostė nuo priekinio stiklo rasą ir atsirakino dureles. Maksas tebelojo ir pažadino pulką mėlynųjų kėkštų, gyvenančių ponios Pikel kleve. Šie atsisveikindami čerskėjo Džeikui, o jis šypsojosi ir švilpė jiems atgalios. Sėdęs prie vairo, atbuline eiga išriedėjo į Adamso gatvę. Nuvaziavęs du kvartalus rytų kryptimi, prie sankryžos su Džefersono gatve pasuko į pietus, kur dar už dviejų kvartalų ji baigėsi, atsiremdama į Vašingtono gatvę. Džeikas dažnai stebėdavosi, kodėl kiekvienas Pietų miestukas turi po Adamso, Džefersono ir Vašingtono gatvę, bet tik ne Grant ar Linkolno. Vašingtono gatvė tęsėsi iš rytų į vakarus šiauriniu Klantono aikštės pakraščiu.

Kadangi Klantonas buvo apygardos centras, jis turėjo aikštę, o vidur aikštės, savaime suprantama, stūksojo teismo rūmai. Generolas Klantonas

išplanavo miestą labai apgalvotai, aikštė buvo ilga ir plati, o vejai priešais teismo rūmus paunksnę teikė didžiuliai ažuolai, pasodinti lygiais tarpais viena eile. Fordo apygardos teismo rūmai jau buvo gerokai įžengę į savo antrą šimtmetį, pastatyti po to, kai jankiai sudegino ankstesniusius. Fasadu jie įžūliai stovėjo atgręžti į pietus, lyg mandagiai ir amžinai atėjūnams iš šiaurės sakytų — pabučiuokite man į subinę. Buvo seni ir didingi, su baltomis kolonomis, besirikiuojančiomis palei fasadą ir juodomis langinėmis, kuriomis nakčiai buvo uždaroma dešimtys langų. Iš pradžių buvusios raudonos, plytos jau seniai nudažytos baltai, ir kas ketveri metai skautai užtepavo storą sluoksnį emalinių dažų, vykdydami savo tradicinę vasaros iniciatyvą. Išleistos per kažkiek metų kelios paskolų obligacijų laidos suteikė galimybę pridurti papildomų priestatų ir rūmus renovuoti. Veja apie juos buvo užlaikoma švari ir tvarkingai nukirpta. Dukart per savaitę ją prižiūrėdavo iš kalėjimo atsiųsta šio klientų brigada.

Klantonė buvo trys kavinukės, — dvi baltiesiems ir viena juodiesiems, — visos pagrindinėje aikštėje. Nebuvo nusižengiama įstatymams ar neįprasta, jeigu koks baltasis užeidavo pavalgyti „Pas Klodą“, į juodųjų kavinę vakarinėje aikštės pusėje. Antra vertus, juodiesiems buvo saugu valgyti „Arbatinėje“, pietiniame jos pakraštyje, arba „Kavos bare“ prie Vašingtono gatvės. Tačiau juodieji ten neužsukdavo, nes jiems buvo pasakyta, kad vėl galėtų sugrįžti į aštuntąjį dešimtmetį, rasinės nesantaikos laikotarpį, kai pradėta vykdyti desegregacija. Džeikas penktadieniais „Pas Klodą“ valgydavo pagamintą ant atviros ugnies kepsnį — beje, kaip ir daugelis Klantono liberalų, baltųjų. Bet šešis kartus per savaitę jis rytais pastoviai lankydavosi mažučiam „Kavos bare“ prie Vašingtono gatvės.

Pastatęs joje priešais savo kontorą sabą, jis nuėjo į „Kavos barą“, esantį trimis namais toliau. Įstaigėlė atsidarydavo valandą anksčiau už kitas ir dabar buvo pilna lankytojų. Padavėjos zujo nešiodamos kavą ir pusryčius, pakeliui vis persimesdamos vienu kitu žodeliu su fermeriais, mechanikais ir šerifo pavaduotojais, kurie, o ne „baltosios apykaklės“ — įstaigų tarnautojai ir šiaip protinio darbo žmonės — buvo nuolatiniai šios vietos klientai. „Baltosios apykaklės“ rytais rinkdavosi valandą vėliau „Arbatinėje“ kitapus aikštės ir aptarinėdavo šalies politiką, tenisą, golfą ir akcijų biržą. „Kavos bare“ buvo kalbama apie vietines politikos aktualijas, futbolą ir ešerių žūklę. Džeikas buvo vienas iš nedaugelio „baltųjų apykaklių“,

kuriam leista vadintis nuolatiniu „Kavos baro“ svečiu. Prastesnių profesijų lankytojai jį mėgo ir priimdavo kaip savą: mat vienu ar kitu metų būdavo suradę kelią į jo kontorą, kai reikėdavo surašyti testamentą, parengti kokį nors nuosavybės pardavimo dokumentą, tvarkyti skyrybų reikalus, gintis teisme ir dėl daugybės kitų iškilusių problemų. Pasirinkę jį, jie pasakodavo anekdotus apie suktus teisininkus, bet Džeikas turėjo storą odą ir į tokius juokelius nereaguodavo. Per pusryčius būdavo prašomas paaiškinti Aukščiausiojo Teismo nutartis ir kitas teisinės keistenybes, taigi „Kavos bare“ jis teikdavo ir nemažai juridinių konsultacijų už dyką. Džeikas mokėjo prasiskverbti pro nereikalingus plepalus ir išgauti pačią reikalo esmę. Už tai buvo vertinamas. Žmonės ne visada su juo sutikdavo, tačiau išgirdavo sąžiningus atsakymus. Retsykiaais ir susiginčydavo, tačiau abiem pusėms niekada nelikdavo nuoskaudos.

Džeikas įžengė į kavinukę šeštą, ir truko penkias minutes, kol su kiekvienu sveikinosi, spaudė rankas, plekšnojo per nugarą, malonino mažučiais komplimentais padavėjas. Kai pagaliau atsisėdo prie stalo, Dela, padavėja, kurią labiausiai mėgo, jau buvo atnešusi kavos ir įprastą pusrytį — skrebučio riekele, džemo ir kukurūzų košės. Papplekšnojo jam ranką, pavadino aukseliu bei brangučiu ir apskritai bruzdėjo aplinkui. Nors juokaudavo ir apsiukeisdavo šmaikštybėmis ir su kitais, Džeikui visada skirdavo ypatingą dėmesį.

Pusryčiauo jis kartu su Timu Nanliu, mechaniku iš „Chevrolet“ techninio aptarnavimo centro, ir dviem broliais, Bilu ir Bertu Vestais, kurie dirbo avalynės fabrike šiauriau miesto. Sulaistęs košę aštriu „Tabasco“ padažu, įgudusiai išmaišė ją su duonos riekele. Ant skrebučio storai užsitemė naminio braškių džemo. Tinkamai viską pasirengęs, paragavo kavos ir ėmė doroti valgi. Jie pusryčiauo greitai, aptarinėdami, kaip kimba ešeriai.

Kabinoje prie lango, kelios pėdos nuo Džeiko staliuko, kalbėjosi trys šerifo pavaduotojai. Stambesnysis iš jų, Maršalas Preteris, pasisukęs į Džeiką paklausė garsiai:

— Sakyk, Džeikai, ar ne tu prieš kelerius metus gynei teisme Bilį Rėjų Kobą?

Salė iškart nuščiuvo, visi sužiuro į advokatą. Netikėtai užkluptas ne klausimo, o kaip į jį atsakyti, Džeikas nurijo košę ir mintyse ieškojo tos pavardės.

— Bilį Rėjų Kobą? — pakartojo jis. — Kas tai buvo per byla?

— Kvaišalų, — atsakė Preteris. — Maždaug prieš ketverius metus pagavau jį pardavinėjant kvaišalus. Vyriokas atsėdėjo Parčmene ir pernai išėjo laisvėn.

Džeikas prisiminė.

— Ne. Ne aš jam atstovavau. Greičiausiai buvo nusisamdęs advokatą iš Memfio.

Atrodo, Preteris liko patenkintas atsakymu ir vėl įniko kirsti blynus.

Džeikas laukė.

— O koks reikalas? — pagaliau paklausė jis. — Ką dabar jis padarė?

— Vakar naktį suėmėme jį už išprievartavimą.

— Už išprievartavimą!

— Aha. Jį ir Pitą Vilardą.

— Ką juodu išprievartavo?

— Prisimeni tą Heilių nigerį, kurį prieš kelerius metus ištraukei tame procese dėl žmogžudystės?

— Lesterį Heilį. Žinoma, prisimenu.

— Pažįsti jo brolių Karlą Li?

— Be abejo. Gerai jį žinau. Pažįstu visus Heilius. Daugeliui jų atstovavau.

— Na, tai buvo jo mergytė.

— Juokauji?

— Visai ne.

— Kiek jai metų?

— Dešimt.

Džeikui dingo apetitas, nors gyvenimas kavinukėje grįžo į savo įprastas vėžes. Laikė puodelį rankoje, nenugerdamas kavos, ir klausėsi pokalbius salėje pakrypstant nuo žūklės prie japoniškų automobilių, o paskui vėl prie žūklės. Broliams Vestams išėjus, jis įsmuko į kabiną prie šerifo pavaduotojų.

— Kaip ji?

— Kas?

— Ta Heilių mergytė.

— Gana prastai, — atsakė Preteris. — Ji ligoninėje.

— Kas atsitiko?

— Visko mes nežinome. Ji dar nepajėgi daug kalbėti. Mamutė išsiuntė ją į parduotuvę. Jie gyvena Kraft Roude, už „Beitso gastronomijos“.

— Žinau, kur jie gyvena.

— Juodu kažkaip įsitempė ją į Kobo pikapą, nusivežė kažkur į mišką ir ten išprievertavo

— Jie abu?

— Taip, po kelis kartus. Taip pat suspardė ir primušė išties žiauriai. Kai kurie iš giminių jos neatpažino — taip baisiai buvo sumušta.

Džeikas palingavo galvą.

— Šlykštu.

— Žinoma. To dar nebuvau matęs. Mėgino ją nužudyti. Paliko kaip mirusią.

— Kas ją surado?

— Keli nigeriai, meškerioję palei Miglotąjį upokšnį. Pamatė ją ropojančią vidur kelio. Surištomis už nugaros rankomis. Mažai tepasakė — tik kas jos tėtis, ir jie parvežė ją namo.

— Kaip sužinojote, kad tai Bilio Rėjaus Kobo darbas?

— Ji papasakojo savo mamutei, kad ją vežė geltonu pikapu su maištininkų vėliava užpakaliniame lange. To Oziui kaip ir pakako. Iki tol, kai ją nugabeno į ligoninę, jau buvo viską išsiaiškinęs.

Preteris saugojosi per daug neprasitarti. Mėgo Džeiką, bet šis — advokatas ir gina daugelyje baudžiamųjų bylų.

— Kas toks Pitas Vilardas?

— Kažkoks Kobo draugelis.

— Kur juos suradote?

— Pas Hju.

— Aišku. — Džeikas nugėrė kavos ir pagalvojo apie Haną.

— Šlykštu, šlykštu, šlykštu, — murmėjo Lunis.

— Kaip Karlas Li?

Preteris nusišluostė nuo lūpų sirupą.

— Aš asmeniškai jo nepažįstu, bet nesu girdėjęs apie jį ką nors blogo. Jie vis dar ligoninėje. Manau, Ozis buvo su jais pernakt. Pažįsta juos išties gerai, žinoma, jis gerai pažįsta visą tą liaudį. O Hastingsas dargi yra mergytei lyg kažkoks giminietis.

— Kada pirmas bylos klausymas?

— Balardas paskyrė jį šiandien pirmai valandai. Juk taip, Luni? Šis linktelėjo.

— Bus paleisti už kokį nors užstatą?

— Dar nenuspręsta. Balardas palauks iki posėdžio. Jeigu ji numirs, jiems šviečiasi mirties bausmė už tyčinę žmogžudystę, ar ne?

Džeikas linktelėjo.

— Kaltinimo tyčine žmogžudyste atveju jie negali tikėtis būti paleisti už užstatą, juk taip, Džeikai?

— Tikėtis gali, bet aš dar nemačiau, kad kas nors tokiais atvejais būtų paleistas už užstatą. Žinau, Balardas tam nesiryš, o jeigu ir nuspręs dėl užstato, jie nepajėgs susimokėti.

— Jeigu ji nenumirs, kiek metų jie galėtų gauti? — paklausė Nesbitas, trečiasis iš šerifo pavaduotojų.

Kiti du klausėsi Džeiką aiškinant:

— Už išprievartavimą jie gali būti nuteisti kalėti iki gyvos galvos. Manau, taip ir atsitiks, be to, jie bus apkaltinti vaiko pagrobimu ir užpuolimu sunkinančiomis aplinkybėmis.

— Jau jie apkaltinti.

— Tuomet jiems gali skirti dvidešimt metų už vaiko pagrobimą ir dvidešimt — už užpuolimą sunkinančiomis aplinkybėmis.

— Taip, bet kiek laiko jie iš tikrųjų sėdės? — paklausė Lunis.

Džeikas sekundėlę pagalvojo.

— Galimas daiktas, po trylikos metų bus paleisti lygtinai. Septyneri metai už išprievartavimą, treji — už vaiko pagrobimą ir treji — už užpuolimą sunkinančiomis aplinkybėmis. Tariant, kad jie bus nuteisti dėl visų kaltinimų ir susilauks maksimalios bausmės.

— O kaip Kobas? Jis jau sykį teistas.

— Taip, bet nėra recidyvistas, nebent jau anksčiau turėtų du teistumus.

— Trylika metų, — pakartojo Lunis, palinguodamas galva.

Džeikas pažvelgė pro langą. Aikštėje buvo gyvenimas: pikapai, pilni vaisių ir daržovių, stovėjo prie šaligatvių aplinkui veją priešais teismo rūmus, o seni fermeriai išblukusiais kombinezonais atidarę užpakalinį bortą tvarkingai rikiavo ant kėbulo grindų krepšelius su pomidorais, agurkais ir moliūgais. Arbūzai iš Floridos buvo sudėti greta dulkėtų senų plikų pandangų, o fermeriai neskubiai ėjo pasišnekėti ankstyvą rytmetį prie monu-

mento Vietnamo karo didvyriams, kur susėdę ant suolų kramtė tabaką ir drožinėjo, tuo pat metu dalydamiesi naujausiomis paskalomis. „Tikriausiai kalbasi apie išprievartavimą“, — pagalvojo Džeikas. Dabar jau visai išaušo, buvo metas eiti į kontorą. Šerifo pavaduotojai baigė valgyti, ir Džeikas atsiprašė nuo staliuko. Apkabino Delą, užsimokėjo sąskaitą, ir mirksnį jam šmėstelėjo mintis parvažiuoti namo pasižiūrėti Hanos.

Be trijų septynios jis atsirakino kontorą ir įjungė šviesas.

Ant nepatogios kušetės laukiamajame Karlui Li sunkiai sekėsi miegoti. Anot daktarų, Tonios būklė sunki, tačiau stabili. Vidurnaktį artimieji buvo įleisti jos pasižiūrėti — po to, kai daktaras perspėjo, kad mergytė atrodo baisiai. Taip ir buvo. Gvena pabučiavo mažutį, visą sutvarstytą veidą, o Karlas Li stovėjo lovos kojūgalyje, prislėgtas, nejudėdamas, nepajėgus bent ką daryti — tik nematančiu žvilgsniu stebėjosi į mažutę figūrėlę, supamą visokių aparatų, vamzdelių ir slaugytojų. Gvena vėliau buvo prikimšta raminamųjų ir nuvežta į savo motinos namus Klantone. Berniukai su Gvenos broliu parvažiavo namo.

Apie pirmą nakties žmonės išsiskirstė, palikdami Karlą Li vieną ant kušetės. Antrą Ozis atnešė kavos ir spurgų. Papasakojo Karlui Li viską, ką žinojo apie Kobą ir Vilardą.

Juridinę kontorą Džeikas turėjo įsikūręs dviejų aukštų name tarp eilės tokių pačių dviaukščių, stovinčių palei šiaurinę aikštės pusę priešais teismo rūmus, kiek toliau nuo „Kavos baro“. Namas buvo pastatytas Vilbanksų šeimos dar praeito šimtmečio paskutiniame dešimtmetyje, tais senais gerais laikais, kai jiems priklausė visa Fordo apygarda. Ir nuo pat pirmos dienos, kai tik iškilo namas, Vilbanksas jame vertėsi teisės praktika — iki pat 1979-ųjų, kai buvo pašalintas iš advokatų luomo. Visai kaimynystėje, kiek ryčiau, buvo įsikūręs draudimo agentas, kuriam Džeikas pareiškė ieškinį už tai, kad sugadino kompensacijos išmoką Timui Nanliui, mechanikui iš „Chevrolet“ dirbtuvių. Šalimais, į vakarus nuo kontoros, stovėjo bankas, kuriam buvo įkeistas sabas. Visi pastatai aplink aikštę, išskyrus bankus, buvo dviaukščiai. Tas kaimynystėje irgi buvo pastatytas Vilbanksų, taip

pat tik dviejų aukštų, bet užimantysis pietrytinį aikštės kampą buvo trijų aukštų, o naujausias, pietvakariniame kampe — net keturių.

Džeikas praktikavo vienas pats, ir taip buvo nuo tų pačių 1979-ųjų, kai iš Vilbankso buvo atimta advokato licencija. Šitaip dirbti jam patiko, juolab kad Klantone nebuvo nė vieno kito pakankamai kompetentingo teisininko, kuris galėtų praktikuoti drauge. Tiesa, mieste buvo keletas gerų teisininkų, bet visi jie priklausė Salivano firmai, įsikūrusiai keturaukščio banko pastate. Džeikas nemėgo Salivano firmos. Visi teisininkai nemėgo Salivano firmos, išskyrus pačius joje dirbančiuosius. Iš viso jų buvo aštuoni — aštuoni labiausiai pasipūtę ir arogantiški menkystos, kokius tik Džeikas kada nors pažinojo. Du turėjo Harvardo diplomus. Salivano firmos advokatų klientai buvo stambieji fermeriai, bankai, draudimo kompanijos, geležinkeliai — visi, kas turėjo pinigų. Kiti keturiolika apygardos teisininkų tenkinosi atlikusiais nuo anų trupiniais ir atstovavo žmonėms — paprastiems, kuklios sielos žmogeliams, kurių daugelis pinigų turėjo labai nedaug. Jie buvo „gatvės advokatai“ — tie, kurie kovoja apkasuose, padėdami patekusiems į bėdą žmonėms. Džeikas didžiavosi esąs vienas iš tokių.

Jo kontoros patalpos buvo didžiulės. Jis naudojosi tik penkiais iš dešimties esančių name kambarių. Pirmame aukšte buvo priimamasis, nemaža posėdžių salė, virtuvė ir kambarėlis saugoti dokumentacijai ir šiaip sandėliuoti visokią šlamštą. Antrame aukšte Džeikas turėjo erdvų kabinetą ir kitą mažesnę, kurį vadino „štabu“. Šiame nebuvo langų, telefonų, nieko, kas blaškytų. Trys kabinetai stovėjo tušti viršuje ir du — apačioje. Anksčiau metais visi jie buvo užimti prestižinės Vilbankso firmos — dar ilgai iki to, kai pastarąjį išmetė iš advokatūros. Džeiko kabinetas viršuje, iš tikrųjų jo *kontora*, buvo milžiniškas — trisdešimt iš trisdešimt pėdų ploto ir dešimties — aukščio, su kietmedžio lubomis ir tokiomis pat grindimis, didžiuliu židiniu ir trim rašomaisiais stalais: jo darbo stalu, antru — mažesniu, skirtu posėdžiams, viename kampe ir trečiu, praplatinamo viršaus biuru — kitame, po Viljamo Folknerio portretu. Senoviški ažuoliniai baldai stovėjo ten bemaž šimtmetį, kaip ir knygų spintos, slepiančios visą vieną sieną. Vaizdas į aikštę ir teismo rūmus vėrėsi įspūdingas, o atidarius stiklines duris ir išėjus į pakibusį virš Vašingtono gatvės šaligatvio balkonėlį reginys buvo tiesiog neapsakomas. Džeikas neabejotinai turėjo

puikiausią kontorą Klantone. Net aršiausi jo priešai iš Salivano firmos negalėjo to nepripažinti.

Už visą tą puikumą ir plotą Džeikas mokėjo nuomos po keturis šimtus dolerių už mėnesį namo savininkui ir ankstesniam savo bosui Lusjenui Vilbanksui, 1979-aisiais netekusiam teisės verstis advokatūros praktika.

Dešimtmečius Vilbanksų šeima — išdidūs turtuoliai, pasižymėję žemės ūkio srityje, bankininkystėje, politikoje ir ypač teisėje — valdė Fordo apygardą. Visi Vilbanksų šeimos vyrai buvo teisininkai, įgiję išsilavinimą geriausiose šalies aukštosiose mokyklose. Jie įkūrė bankus, bažnyčias, mokyklas, o keli tapo valstybės tarnautojais. Ilgus metus „Wilbanks & Wilbanks“ firma buvo pati įtakingiausia ir labiausiai prestižinė visoje šiaurinėje Misisipėje.

Paskui į pasaulį atėjo Lusjenas — vienintelis vyras savo kartos Vilbanksų giminėje. Turėjo seserį ir kelias pusseseres, bet iš šių tebuvo laukiama, kad gerai ištekės. Vaikystėje iš Lusjeno buvo tikimasi didžiųjų dalykų, bet nuo trečios klasės paaiškėjo, kad jis bus kitoks Vilbanksas. Juridinę firmą paveldėjo 1965-aisiais, kai jo tėvas ir dėdė žuvo sudužus lėktuvui. Nors jau keturiasdešimties, jis tik neseniai, vos keli mėnesiai iki jų mirties, buvo neakivaizdiniu kursu baigęs teisės studijas. Kažkoku būdu sugebėjo išlaikyti advokatūros egzaminą ir perėmė firmos valdymą. Klientų pradėjo mažėti. Stambūs klientai, tokie kaip draudimo kompanijos, bankai ir fermeriai, visi pasitraukė ir perėjo pas ką tik įsisteigusią Salivano firmą. Salivanas anksčiau buvo jaunesnysis Vilbanksų firmos partneris, iki Lusjenas jį atleido ir išgrūdo iš kontoros. Pastarasis pasitraukė su kitais jaunesniaisiais partneriais ir dauguma klientų. Tuomet Lusjenas išvijo visus kitus: bendradarbius, sekretores, padėjėjus — visus ligi vieno, išskyrus Etelę Tviti, velionio jo tėvo mėgstamiausią sekretorę.

Etelė ir Džonas Vilbanksas daugelį metų buvo labai artimi. Po teisybei, jaunesnysis jos sūnus labai panėšėjo į Lusjeną. Vargšas vaikinai daugiausiai neišėdavo iš įvairių „durnynų“. Lusjenas juokais apie jį atsiliepdavo kaip apie savo atsilikusį brolelį. Po lėktuvo katastrofos „atsilikęs brolelis“ pasirodė Klantone ir pradėjo žmonėms pasakotis esąs nesantuokinis Džono Vilbankso sūnus. Etelė jautėsi pažeminta, bet nepajėgė jo sutramdyti. Klantonas virte virė bręstančiu skandalu. Sulivano firma kaip „atsilikusio brolelio“ atstovė pareiškė teismui civilinį ieškinį, kad jam

būtų pripažinta teisė į dalį turto. Lusjenas įsiuto. Sekė byla, ir Lusjenas įnirtingai gynė savo garbę, orumą ir gerą šeimos vardą. Taip pat įnirtingai gynė savo tėvo turta, kuris visas buvo paliktas Lusjenui ir jo seseriai. Teisme prisiekusieji atkreipė dėmesį į stulbinamą panašumą tarp Lusjeno ir Etelės sūnaus, kuris buvo keleriais metais jaunesnis. „Atsilikęs brolelis“ sėdėjo strategiškai kaip įmanoma arčiau Lusjeno. Salivano firmos advokatai pamokė jį vaikščioti, kalbėti, sėdėti ir daryti kitką visai kaip Lusjenas. Jie net aprenė jį taip pat kaip Lusjeną. Etelė ir jos vyras neigė bet kokią bernioko giminstę su Vilbanksais, bet prisiekusiesiems atrodė kitaip. Jis pripažintas Džono Vilbankso paveldėtoju ir turintis teisę į trečdalį turto. Lusjenas iškeikė prisiekusiuosius, skėlė antausį vargšui berniokui ir rėkiantis buvo išvilktas iš teismo salės į kalėjimą. Per apeliacijos nagrinėjimą prisiekusiųjų sprendimas buvo peržiūrėtas ir panaikintas, bet Lusjenas baiminosi daugiau bylinėjimosi, jeigu kartais Etelė persigalvotų pakeisti savo parodymus. Tokiu būdu Etelė Tвити liko dirbti Vilbanksų firmoje.

Lusjenas buvo patenkintas, kai firma suiro. Mat niekad ir neketino praktikuoti teisę kaip jo protėviai. Jį traukė baudžiamoji teisė, o firmos klientūra buvo tapusi griežtai korporacinė. Norėjo bylą dėl išžaginimų, žmogžudysčių, seksualinio vaikų išnaudojimo ir kitų panašių bjaurasčių, kurių niekas kitas nesiimtų ginti. Troško tapti pilietinių teisių advokatu ir bylinėtis dėl pilietinių laisvių. Bet užvis labiausiai Lusjenas siekė būti radikalas, liepsningas radikalus advokatas, ginantis nepopuliaras bylas ir reikalus, susilaukti daug dėmesio.

Užsiaugino barzdą, išsiskyrė su žmona, atsižadėjo bažnyčios, kažkam pardavė savo narystę užmiesčio klube, įstojo į NAACP* ir ACLU**, pasi-traukė iš banko valdybos ir apskritai Klantone tapo Dievo rykšte. Trauk-davo į teismą mokyklas dėl segregacijos, gubernatorių — dėl vietinio kalėjimo, municipalitetą — už tai, kad atsisako grįsti gatves miesto dalyje, kurioje gyvena juodieji, banką — už tai, kad neturi juodaodžių kasininkų, valstiją — už tai, kad nepanaikina mirties bausmės ir fabrikus — už tai,

* National Association for the Advancement of Colored People (*angl.*) — Nacionalinė asociacija už spalvotųjų lygiateisiškumą, seniausia iš panašių organizacijų (įsteigta 1909 m.). Vienas iš svarbiausių jos laimėjimų — mokyklų desegregacija pagal Jungtinių Valstijų Aukščiausiojo Teismo sprendimą.

** American Civil Liberties Union (*angl.*) — Amerikos pilietinių teisių sąjunga.

kad nesutinka pripažinti profsąjungų. Jis kovojo ir laimėjo daugelyje baudžiamųjų bylų, ir ne tik Fordo apygardoje. Jo šlovė plito, ir atsirado nemažas sekėjų judėjimas tarp juodųjų, nuskurdusių baltųjų ir kelių profsąjungų Misisipės valstijos šiaurėje. Jam pasitaikė ginti keletą pelningų bylų dėl kūno sužalojimų ir mirčių per nelaimingus atsitikimus darbe. Būta gražių taikių suregulavimų. Firma — jis ir Etelė — nešė daugiau pelno nei kada nors anksčiau. Lusjenui nereikėjo pinigų: jau gimė jų pertekęs ir niekada apie juos negalvodavo. Sąskaitas tvarkė Etelė.

Teisė tapo jo gyvenimu. Neturėjo šeimos, todėl buvo darboholikas. Lusjenas praktikavo teisę aistringai — penkiolika valandų per parą, septynias dienas per savaitę. Neturėjo kitų interesų, jį domino tik svaigalai. Septinto dešimtmečio pabaigoje pastebėjo savo polinkį „Jack Daniel’s“ viskiui. Aštunto dešimtmečio pradžioje tapo girtuokliu, ir kai 1978-aisiais nusamdė Džeiką, jau buvo visiškas alkoholikas. Bet niekada neleisdavo, kad kaušalas trukdytų darbui; išmoko tuo pat metu gerti ir dirbti. Lusjenas visada vaikščiodavo apgirtęs, ir tokios būklės advokatas buvo pavojingas. Iš prigimties įžūlus ir šiurkštus, kai gerdavo jis tiesiog varė baimę aplinkiniams. Per bylų nagrinėjimus teisme pastatydavo į nepatogią padėtį priešingos šalies advokatus, įžeidinėdavo tiesėją, užgauliodavo liudytojus, paskui atsiprašinėdavo prisiekusiųjų. Niekam nerodė pagarbos ir nesidavė įbauginamas. Jo buvo bijomasi, nes galėdavo pasakyti ir padaryti bet ką, kas tik šaudavo į galvą. Žmonės aplink Lusjeną vaikščiojo atsargiai, kone ant pirštų galų. Jis tą žinojo ir buvo patenkintas. Pamažu darėsi vis ekscentriškesnis. Kuo daugiau gerdavo, tuo beprotiškiau elgdavosi, tada žmonės kalbėdavo apie jį dar labiau, o tai paskatindavo dar daugiau gerti.

Tarp 1966-ųjų ir 1978-ųjų Lusjenas nusamdė ir atleido vienuolika bendradarbių. Samdė juoduosius, žydus, lotynų amerikiečius, moteris, ir nė vienas iš jų neatlaikydavo jo reikalaujamo tempo. Kontoroje elgdavosi kaip tironas, nuolatos keikdavosi ir plūsdavo jaunus advokatus. Kai kurie išeidavo patį pirmą mėnesį. Vienas ištvėrė dvejus metus. Sunku buvo taikytis su Lusjeno beprotystėmis. Mat turėjo pinigų, kad galėtų elgtis ekscentriškai, o jo bendradarbiai — ne.

Nusamdė jis Džeiką 1978-aisiais, ką tik baigusį teisės fakultetą. Džeikas buvo kilęs iš Keravėjaus, nedidelio miestuko du tūkstančiai penki šimtai aštuoniolika mylių į vakarus nuo Klantono. Jaunas, švarus

ir tvarkingas, konservatyvių pažiūrų, pamaldus presbiterionas, jis turėjo dailią žmoną, trokštančią vaikučių. Lusjenas nusamdė vaikina, norėdamas pamatyti, ar pavyks jį sugadinti. Džeikas labai rezervuotai sutiko dirbti pas Lusjeną, tačiau kitų darbo pasiūlymų arti namų neturėjo.

Po metų iš Lusjeno buvo atimta teisė verstis advokatūros praktika. Tam nedaugeliui, kurie jį mėgo, tai buvo tragedija. Maža avalynės fabriko šiauriniame miesto pakraštyje profsajunga surengė streiką. Ta profsajunga Lusjeno buvo suorganizuota ir atstovaujama. Fabriko vadovybė pradėjo samdyti kitus darbininkus streikuojantiems pakeisti, ir įvyko smurtinių susidūrimų. Tarp piketuotojų gretų pasirodė Lusjenas — jų kovos dvasiai pakelti. Buvo girtesnis negu paprastai. Grupelė streiklaužių pamėgino prasiveržti pro piketuotojus, kilo bjaurios peštynės. Lusjenas dalyvavo itin aktyviai, buvo suimtas ir uždarytas į kalėjimą. Municipaliniame teisme jį apkaltino užpuolimu, muštynėmis ir chuliganizmu. Jis padavė apeliaciją ir pralaimėjo, darsyk padavė apeliaciją — ir vėl pralaimėjo.

Valstijos advokatūros kolegija per tuos daugelį metų pavargo nuo Lusjeno. Dėl nė vieno kito valstijos advokato nebuvo gauta tiek nusiskundimų kaip dėl Lusjeno Vilbankso. Asmeniniai papeikimai, vieši papeikimai, laikinas draudimas verstis teisės praktika — viskas išbandyta. Kolegijos Nusiskundimų tribunolas ir Disciplinarinė komisija veikė greitai. Iš jo buvo atimta teisė verstis praktika už papiktinančių elgesį, netinkamą advokatūros nariui. Jis padavė apeliaciją ir pralaimėjo, darsyk padavė apeliaciją — ir vėl pralaimėjo.

Ir liko sugniuždytas. Džeikas buvo Lusjeno kabinete, tame didžiajame, antrame aukšte, kai iš Džeksono atėjo žinia, kad valstijos Aukščiausiasis Teismas palaikė sprendimą atimti iš jo advokato licenciją. Lusjenas padėjo ragelį ir nuėjo prie stiklinių balkono durų su vaizdu į aikštę. Džeikas įdėmiai jį stebėjo, laukdamas pratrūkstant žodžių tiradą. Bet jo bosas nepasakė nieko. Pamažu nulipo laiptais, stabtelėjo ir pasižiūrėjo į Etele, kuri verkė, ir tik tada pakėlė akis aukštyn į Džeiką. Atidaręs duris, metė:

— Prižiūrėk šią vietą. Pasimatysime vėliau.

Džeikas su Etele nubėgo prie lango į gatvę ir suspėjo pamatyti jį nurūkstant savąja senutėle, aplamdyta poršė. Kelis mėnesius iš jo nebuvo jokios žinios. Džeikas pareigingai plušėjo prie Lusjeno bylų, o Etele neleido įsiviešpatauti kontoroje chaosui. Kai kurios iš bylų buvo sureguliuotos, kai kurios — perduotos kitiems advokatams, kai kurios — nuėjo iki teismo.

Po šešių mėnesių Džeikas, praleidęs ilgą dieną teisme, grįžo į kontorą ir rado Lusjeną miegantį ant persiško kilimo didžiajame kabinete.

— Lusjenai! — sušuko jis nuo slenksčio. — Jums viskas gerai?

Lusjenas pašoko nuo grindų ir nuėjęs atsisėdo į didžiulį odinį krėslą už rašomojo stalo. Buvo blaivas, įdegęs, atsipalaidavęs.

— Džeikai, berniuk mano, kaip laikaisi? — šiltai paklausė.

— Puikiai, tiesiog puikiai. Kur visą tą laiką buvote?

— Kaimanų salose.

— Ir ką veikėte?

— Gėriau romą, varčiausi paplūdimyje, laksčiau paskui tenykštes mergiotes.

— Smagiai skamba. Kodėl nepasilikote?

— Pabodo.

Džeikas atsisėdo ant kėdės priešais stalą.

— Gera jus matyti, Lusjenai.

— Ir man tave, Džeikai. Kaip čia reikalai?

— Pasiutpolkė. Bet apskritai, manau, normaliai.

— Sutvarkei Medlio bylą?

— Taip. Jam sumokėjo aštuoniasdešimt tūkstančių.

— Labai gerai. Jis patenkintas?

— Taip, atrode patenkintas.

— Kriugeris nuėjo iki teismo?

Džeikas nuleido akis į grindis.

— Ne, nusisamdė Fredriksą. Regis, teismo data paskirta kitą mėnesį.

— Man reikėjo su juo pasikalbėti prieš išvykstant.

— Juk jis kaltas, tiesa?

— Taip, labai. Nesvarbu, kas jam atstovauja. Įsidėmėk, tie, kurie ginasi, dažniausiai kalti. — Nuėjęs prie lango, Lusjenas įsistebeilijo į teismo rūmus. — Kokie tavo planai, Džeikai?

— Norėčiau čia likti. O jūsų kokie?

— Tu geras vyras, Džeikai, ir noriu, kad čia liktum. O aš, aš nežinau. Galvojau persikelti į Karibus, bet atsisakiau šios minties. Ten malonu kartkartėmis lankytis, bet ilgainiui įgrįsta. Tiesą sakant, neturiu jokių planų. Galbūt pakeliausiu. Pasišvaistysiu pinigais. Juk žinai — turiu jų krūvą.

Džeikas sutiko. Atsisukęs Lusjenas apvedė rankomis kambarį.